

arteKa

Tuantesgioran
hawstwah

Azala
Itsasne Ezkerro

**«Espainiako trantsizioaren helburua
ez zen modu abstraktu batean esparru
nazional bat indartzea. Kontrara,
marko nazional hori bestelako prozesu
batek hartzen zuen forma baino ez
zen, burgesiarentzat baliagarria zena.
Trantsizioaren helburua eta edukia
Kapitalaren metaketa gauzatzeko
marko mesedegarri bat sortzea zen,
prozesu horrek berak soberan zuen
diktadura paretik kenduta eta horrekin
batera mugimendu iraultzaileei, ordura
arte garatu ziren forman, existitzeko
baldintzak erauzita»**

10

KOLABORAZIOA

Dani Askunze

Klase-borroka ezker
abertzalearen baitan
70eko hamarkadan

06

EDITORIALA

Arteka

Trantsizioaren ajeak

30

KOIUNTURA

Martin Goitiandia

78ko erregimena,
demokrazia konstituzionala
eta bere mugak

36

ELKARRIZKETA

Arteka — Emilio Lopez Adan *Beltza*

*«Nazionalismoak gaina
hartu zion erabat
borroka sozialari»*

50

KOLABORAZIOA

Imanol Satrustegi

Barrikada bereko lagunak

Trantsizioaren ajeak

EDITORIALA

A tzena begira jarri gara, Spainiako trantsizio gisa ezagun den horretara. Lehenik eta behin, garai hartan garaitua izan zen proletalgoaren esperientzietatik ikasi beharra azpimarratzeko; bigarrenik, porrotak ahoskabetu zuen proletalgoaren ahotsa aldarrikatzeko. Ohikoa izaten baita, prozesu historiko konplexuetan, garaileak galtzaileen aldarrikapenen ordezkari bilakatzea —eta soilik subsumitze prozesu hori emankorra den heinean bilaka daitezke garaile—, nola eta mamitsu eta oparo izan ziren gertakariak simplifikatuta, galtzaileen ekarpenak ezabatzeraino. Are gehiago tamaina horretako trantsizio batean non, azaleko begirada batek gauza asko aldatu ez zela babestuagatik ere, uste dena baino gehiago aldatu zen, nahiz eta hainbat hamarkada behar izan diren aldaketa horiek mugimendu iraultzaileen baitan izandako benetako ondorioak modu agerikoenean azaleratzeko.

Esan behar da, atzera begiratzean ere simplifikaziorako joera nabarmendu ohi dela, batzuetan porrotaren atzetik datorren atsekabearen ondorioz, hasierako momentutik bertatik, antzeman ez bagenuen ere, dena galdua zegoela pentsarazten diguna. Baina, beste batzuetan, egoeraren konplexutasuna alboratzen delako gertatzen da hori, edo gaur egungo begiradak ahalzten duelako, hor nonbait,

Ohikoa izaten baita, prozesu historiko konplexuetan, garaileak galtzaileen aldarrikapenen ordezkari bilakatzea —eta soilik subsumitze prozesu hori emankorra den heinean bilaka daitezke garaile—, nola eta mamitsu eta oparo izan ziren gertakariak simplifikatuta, galtzaileen ekarpenak ezabatzeraino

Jada ez da ezer aurrerakoirik mugimendu interklasistaren estrategia demokratizatzalean, demokraziak irabazi egin duelako. Bukatu dira trantsizio aurreko urteak, baita trantsizioari berehalakoan jarraiki etorri zirenak ere. Bainaz ez da bukatu, inola ere, trantsizioaren ajea. Oraindik ageri zaigu “78ko erregimenaren” mamuarekin, askok erreskatatu nahi duena, hor aurkitzen baitu, ezinbestean, oinarri anakroniko horietan, bere estrategiaren zilegitasuna

gaur egun arte bizitakoa, agian, ez zela ezinbestean bizi beharrekoa, baina, akaso, hori bizi izan dugula-ko gaudela hemen gaur egun. Orain arte borrokatu dutenei errespetua da zor zaien gutxienekoa. Baina baita printzipio hau lau haizetara zabaltzea ere: kritikak ez du inola ere gailentasun morala esan nahi, kritika ezinbestekoa da porrotari zentzu politikoa emateko, hau da, historiatik ikasi eta bera oinarri izanda borrokari ekiteko.

Izan ere, ezker abertzalea izan zenak, gaur batzuek guztiz simplifikatu nahi dutena, agortuta ego-nagatik ere, ezin uka paper historiko garrantzitsua izan duela. Baina paper hori, eta bere balioa, soilik testuinguru historiko zehatz bati lotuta aldarrikia daiteke. Eta testuinguru hori agortuta ere, oraindik bere oinarri estrategikoei eutsi nahi dietenak, ez dira inola ere ezeren esentziaren eramaile, dogmarena baizik, mugimendu historiko bati bere balioa aitorrtu baino, guztiz agortzen dutenak karikaturizazio anakroniko bat tarteko.

Jada ez da ezer aurrerakoirik mugimendu interklasistaren estrategia demokratizatzalean, demokraziak irabazi egin duelako. Bukatu dira trantsizio aurreko urteak, baita trantsizioari berehalakoan jarraiki etorri zirenak ere. Bainaz ez da bukatu, inola ere, trantsizioaren ajea. Oraindik ageri zaigu “78ko erregimenaren” mamuarekin, askok erreskatatu

nahi duena, hor aurkitzen baitu, ezinbestean, oinarri anakroniko horietan, bere estrategiaren zilegitasuna. Demokraziariak ez bada, diktadura autokrati-koak badirau, orduan justifikatuta dago mugimendu nazional interklasistaren estrategia, estatu egitura burgesen demokratizazioa helburu duena.

Tamalez, bere izaera autoritarioa agerian uzten badu ere, hori da, formalki, «demokrazia unibertsala», edo guztien ahotan dagoen demokrazia, burgesiaren masa-aginte forma baino ez dena. Eta printzipio hori ez onartzeak, hau da, bizi dugun burgesiaren diktadura hau demokrazia dela ez aitortzeak, horrek luzatzen du trantsizioaren aroa, zeina jada ez duen burgesia agintariak sostengatzen, baizik eta aurrerakoikerian erortzen den bere frakzio burges txikiak, anakronismo horretan aurkitzen baitu estatu bilakatzeko aukera, baina soilik estatu independentearen forman, soilik nazio zapalduetan aurki baitezake bere programa demokratiko-estatalistari atxikimendua eman diezaiokeen masa zabala. Ez da kasualitatea, beraz, mugimendu demokratiko burgesak Euskal Herrian edota Kata-lunian aurkitzea bere oinarri sendoena, herri baten askapena zuzenean identifikatzen baita forma estatal burgesarekin, eta hori, hau da, estatu bilakatzea, soilik demokraziaren benetako egikaritzearerin lotu baitaiteke modu zabal eta simple batean.

“

*Izan ere, trantsizioaren edukia espiniar
batasun nazionala betikotzea bazen,
demokraziaren ukazioan eta frankismo
garaian eratutako elite aristokratikoen
mesedean oinarrituta, batasun hori
haustea elite horiekiko konfrontazioa
ekarri behar du nahitaez. Baino
irakurketa horrek alde batera uzten duena
ez da boterea erabiltzen duen figura sozial
bat egotea, baizik eta figura horrek hartzen
duen forma, zeina, bere begietara, berdina
den diktadura zuzen batean edo forma
demokratikoaren bitartez gauzatzen den
diktadura batean*

Bada, atzera begiratzea aurrera begiratzea bezalada. Izan ere, oraindik ere garai hartan kattramilitatua gaituzte halako eztabaidek. Ziur aski, trantsizioan bilatu beharko genuke jatorrizko bekatua, gaur fruítu pozoidun bilakatu dena. Garai oparoa izan zen mugimendu iraultzaileen baitan: eztabaidea desberdinak, antolakundeen ugaritzea eta posizioen erdi-bideko argipenak nagusi izan ziren, besteak beste. Baino, korapiloei emandako ebañpenek, gaur egun oraindik ere ebazpen mugiezin gisa ageri direnak, ondorengo hamarkadetan garatu zen trantsizio lutzatua baimendu zuten, guztiz itxi den arte, garai hartako mugimendu politiko aurkaren azkeneko hatsarekin.

Esan nahi dena da, trantsizioak, bere funtzioa bete badu, proletalgoaren menderakuntzaren ikuspegitik, bederen, bere burua hainbat hamarkadaz lutzatu duelako izan dela, eta eragina izan duelako bere hasierako urteetan indarrean zeuden mugimenduetan eta haien ondorengo garapenean. Hau da, trantsizioak, une jakin batean antolatu zen transpa gisa ezaguna dena, ez du bere ahalmen osoa garatu hainbat hamarkada igaro arte, eta bere lorpen nagusia izan da aurka zituen mugimendu politikoak bere printzipio eta helburuen baitara antolatzea. Horrek bide iraultzailea ixtea dakar, bide demokratikoaren irekieraren bidez.

Espaniako trantsizioaren helburua ez zen modo abstraktu batean esparru nazional bat indartzea. Kontrara, marko nazional hori bestelako prozesu batek hartzen zuen forma baino ez zen, burgesia-rentzat baliagarria zena. Trantsizioaren helburua eta edukia Kapitalaren metaketa gauzatzeko marko mesedegarri bat sortzea zen, prozesu horrek berak soberan zuen diktadura pareti kenduta eta horrekin batera mugimendu iraultzaileei, ordura arte garatu ziren forman, existitzeko baldintzak erauzita. Beraz, une historiko zehatz horretan, non hurrengo hamarkadetako garapena baldintzatuko zen, jokoan zegoena errealtitate berrira moldatzeko gaitasuna zen. Gaitasun horrek bermatu behar zuen estrategia iraultzailea, hau da, mugimendu iraultzailearen eraberritzea. Gaur, atzera begiratuta, esan daiteke orduan, une jakin horretan, hartu zela okerreko bi-

dea, eta horrek azken hamarkadetako porrota bal-dintzatu duela.

Porrot hori ideologikoa eta politikoa izan da. Ideologikoa, proletalgoak posizioak galdu zituelako trantsizioaren testuinguruan emandako eztabaideren ondoren, eta gaur egun ere berea ez den ideologia baten menpe dagoelako. Politikoa, horren ondorioz garatu den masen antolaketa-moduak berekin ekarri duelako klase-emantzipazioa ukatzea, eta hori maila nazional jakin batean klase herrikoiak deiturikoek egindako askapen demokratikoarekin ordezkatzea.

Izan ere, trantsizioaren edukia espainiar batasun nazionala betikotzea bazen, demokraziaren uka-zioan eta frankismo garaian eratutako elite aristokratikoen mesedean oinarrituta, batasun hori haus-teak elite horiekiko konfrontazioa ekarri behar du nahitaez. Baino irakurketa horrek alde batera uzten duena ez da boterea erabiltzen duen figura sozial bat egotea, baizik eta figura horrek hartzen duen forma, zeina, bere begietara, berdina den diktadura zuzen batean edo forma demokratikoaren bitartez gauzatzen den diktadura batean. Hori izan zen mugimendu iraultzailea eta erreformista bereizi zituen puntu nodala; hortik aurrera, lehenengoa desegin zen, bere independentzia ideologikoarekin batera alderdi komunistan garatzea ahalbidetuko zuen independentzia politikoa galduz, trantsizioaren ondoren sortzen ari zen demokrazia kapitalistaren testuinguru berriztatuan. /

COLABORACIÓN

LUCHA DE CLASES EN LA IZQUIERDA ABERTZALE EN LOS AÑOS 70

Texto **Dani Askunze**

«Aquellos que hacen revoluciones a medias no hacen sino cavar su propia tumba»

SAINT-JUST

La izquierda abertzale ha experimentado en su evolución una intensa lucha de clases en su interior. Repasamos el recorrido de las tendencias proletarias dentro de la misma durante su apogeo alrededor de la década de 1970, sus distintas vías y su derrota histórica.

Si la historia de toda sociedad es una historia de lucha de clases, la historia de la izquierda abertzale no es una excepción. Así, el convulso ciclo que agitó el mundo en las décadas de 1960 y 1970, tanto en la periferia capitalista como en el corazón del centro imperialista, tuvo su expresión en Euskal Herria y a su vez en la izquierda abertzale, como corriente que enraizó fuertemente en la misma. Izquierda abertzale en minúsculas, en un sentido amplio, como espacio en un primer momento circunscrito a las siglas de Euskadi Ta Askatasuna (ETA) y luego más allá de ellas, que comenzaba a mostrar una gran capacidad tanto de influenciar los cambios sociales en curso como de alimentarse de ellos. Lo cual conllevó un gran dinamismo político tanto hacia afuera como dentro de sí misma, fruto de la fase de formación y definición ideológica que experimentaba por aquel entonces. Es éste último aspecto interno al que nos acercaremos.

Antes de entrar al desarrollo de la cuestión, es necesario realizar algunas aclaraciones conceptuales y de método. Por un lado, quedan fuera de éste análisis aquellas corrientes que ligaron su voluntad de convertirse en organizaciones de clase a evoluciones estratégicas *estatalistas* (ETA-berri, ETA-VI, Células Rojas...). Así pues, nos centraremos en el desarrollo de aquellas tendencias proletarias que sin embargo mantuvieron una estrategia independentista. El objeto de análisis será por tanto, la pugna por la dirección proletaria no ya del movimiento nacional en general sino de la izquierda abertzale en particular. Esto es, la lucha entre dos componentes y por tanto dos intereses de clase distintos –proletariado y pequeña burguesía– dentro de un mismo movimiento de carácter popular. Carácter popular de la izquierda abertzale referido a su base social y militante, pero sobre todo a los que serán definitivamente su contenido político –*interclasista*– y su hipótesis estratégica –*etapista*–.

Por otro lado, el periodo elegido no es casual. Elegimos la década de 1970

en un sentido no estricto, en pleno ciclo sesentaochista y concretamente del momento posterior a la segunda parte de la V Asamblea de ETA en 1967, llegando de manera más difusa hasta las puertas de los 80, con el encarrilamiento de la transición. Tomamos pues la V Asamblea como punto de partida de todo un ciclo de gran complejidad, relativizando y negando pues la visión simplista y petrificada de ésta como fin de la historia en cuanto a clarificación teórico-política de la izquierda abertzale, mitificación desgraciadamente extendida, ya sea por desconocimiento o de manera interesada. A su vez, cerramos el periodo en el momento en el que la vitalidad de dichos debates languidece y éstos se van cerrando de facto, fruto de la derrota de las posturas proletarias.

Por último, conviene recordar que la cuestión del carácter de clase discurre no ya paralela, sino entrecruzada con otros debates clásicos de la época como son nacionalismo/socialismo, activismo armado/lucha de masas, centralismo/anarquismo organizativos, o las distintas perspectivas estratégicas, fruto de distintas valoraciones de la coyuntura y las condiciones de lucha. Lo mismo ocurre con el contexto económico, social y político de la época. Asumimos no poder tratar todas estas cuestiones por razones de concreción y formato, teniendo en cuenta que es-

El objeto de análisis será por tanto, la pugna por la dirección proletaria no ya del movimiento nacional en general sino de la izquierda abertzale en particular. Esto es, la lucha entre dos componentes y por tanto dos intereses de clase distintos –proletariado y pequeña burguesía– dentro de un mismo movimiento de carácter popular

tarán ahí continuamente, para lo cual ya existen materiales. Nos centraremos en la cuestión de clase, en ocasiones menos perceptible y conocida que las otras, pero determinante y merecedora de un estudio pormenorizado, lo cual supera por mucho las posibilidades de éste humilde artículo, que si acaso pretende llamar la atención sobre ello.

LA V ASAMBLEA Y EL FRENTE OBRERO

Han pasado décadas desde la celebración de la V Asamblea de ETA y aún seguimos a vueltas con ello. Su peso como mito en la psicología colectiva de la izquierda abertzale es innegable, lo cual no niega al mismo tiempo su relevancia política real –ni la citada necesidad de su relativización-. Sus resoluciones suponen la culminación del giro a la izquierda que venía dando la organización, definiéndose como Movimiento Socialista Vasco de Liberación Nacional, en su voluntad de compaginar nacionalismo y socialismo, racionализándolo ideológicamente mediante el llamado *nacionalismo revolucionario*, de claras reminiscencias terciermundistas, e identificándolo con el internacionalismo proletario.

Según dicha visión, se argumentará al estilo maoísta que si bien la contradicción fundamental es aquella entre la burguesía y el proletariado, la contradicción *principal* se dará en cambio entre la oligarquía y el *pueblo*, como conjunto de sectores sociales no exclusivamente proletarios –desde la pequeña burguesía hasta la burguesía *nacional* no oligárquica– oprimidos e incluso explotados por ella. Por ello, la revolución socialista será mediada necesariamente por una etapa previa, la revolución popular. Esto se apoyará en diversos factores: la noción de capitalismo monopolista, el mimetismo con los frentes de liberación de las experiencias anticoloniales, el hecho de encontrarse de facto ante el enemigo común del franquismo, o la histórica importancia relativa de la pequeña burguesía en la sociedad vasca y la crisis

de la sociedad tradicional, ambos decisivos en el desarrollo del nacionalismo radical.

Y es que esta concepción popular antioligárquica, común a otros contextos, se verá agudizada por el hecho de darse en un contexto de opresión nacional. El hecho de que la oligarquía –incluida la autóctona– se identifique con el Estado español y a la nación vasca oprimida con el pueblo, convertirá a la primera en extranjera y a la lucha de liberación nacional en objetivamente revolucionaria. Por ello, la pretendida superación dialéctica de la dualidad liberación nacional-social se resolverá poniendo el peso de la moneda en su cara nacional, que actuaría como catalizador. Así pues, *la lucha de clases tomará la forma de lucha de liberación nacional* e independencia nacional será sinónimo de democracia popular. Para ello, la herramienta elemental será durante bastante tiempo el Frente Nacional.

Sin embargo, incluso dando por buena esta concepción interclasista y etapista, al concretarla aparecerá una y otra vez la contradicción creciente con el elemento proletario, con intereses comunes pero no idénticos, que no renunciará a la lucha de clases entre vascos y no se resignará a ser a un invitado más a dicho conglomerado de clases, sino que ejercerá de motor de la globalidad de la lucha. Así, en la V Asamblea se señalará cómo el proletariado «objetivamente es la clase más revolucionaria y en Euzkadi la más numerosa»¹, situándolo por tanto como clase universal y garante del proceso revolucionario. El desarrollo de este precepto será el caballo de batalla de los sectores proletarios.

Paralelamente a la clarificación ideológica, hay otros dos elementos clave en las resoluciones de la asamblea, el estratégico y el organizativo². Por un lado la reafirmación estratégica insurreccional con referencias argelinas de la espiral acción-reacción-acción y no sólo ello, sino su puesta en práctica muy poco después. Y por otro un es-

J. Uriarte, Fondo Egin

ZUTIK-Askatasuna ala Hil,
publicación externa de ETA-V

SARRERA

GATAZKA, publicación de línea nacionalista revolucionaria, editada por el grupo de exiliados de ETA-V en Bélgica

El F.O. se arrogará una función política de primer orden como es «asegurar la dirección de clase en el movimiento nacional vasco»

quema organizativo frentista, basado en los cuatro frentes del vietnamita Truong Chinh: político, militar, cultural y económico.

Sin embargo, dicho cuarto frente pronto sufrirá modificaciones. El Frente Económico tal y como estaba concebido respondía a la organización de la infraestructura económica necesaria para sostener y ganar una guerra de liberación. La falta de operatividad de dicha concepción en el contexto vasco coincidirá con un intenso proceso de proletarización –tanto de autóctonos como de inmigrados– con el consiguiente crecimiento de un nuevo movimiento obrero. La pujanza de las luchas obreras influenciará a ETA, escorándola hacia la izquierda y mostrándole más claramente el potencial político de la clase obrera. Por ello, pronto el Frente Económico se resignificará como Frente Obrero (F.O.), cuyos militantes participarán en la dinámica de las Comisiones Obreras de la época.

Ahora bien, la importancia política del F.O. superará por mucho la mera lucha sindical y el proselitismo en dicho ámbito, los cuales resultarán por otra parte bastante limitados en todo momento. Así, el F.O. se arrogará una función política de primer orden como es «asegurar la dirección de clase en el movimiento nacional vasco»³. Asumiendo además que el «Frente Nacional o lo dirige el proletariado o no hay Frente Nacional», ya que «sólo el proletariado es capaz de ofrecer opciones

políticas, soluciones reales a la lucha de Liberación Nacional»⁴. De esta manera ETA reafirma su carácter popular, al mismo tiempo que los sectores proletarios van tomando perfil propio. Esto es, revolución popular, sí, pero mediante una dirección de clase.

Sin embargo, éste proceso distará mucho de dibujar una línea recta. Con la celebración de la VI Asamblea en 1970 en Itsasu, se producirá la escisión entre ETA-VI y ETA-V y la dimisión de las Células Rojas, lo que abrirá el periodo más complejo en la historia de la organización durante los dos años siguientes. Los vaivenes en las posturas y en los propios militantes así lo demuestran. No es mi intención entrar a toda la problemática de la escisión y sus pormenores, para lo cual ya existen materiales disponibles, por lo que me limitaré a seguir la pista de quienes de hecho se mantuvieron en las coordenadas de la V Asamblea, y especialmente en el ala izquierda de estos.

RETOMANDO Y DESARROLLANDO LAS TESIS DE LA V ASAMBLEA

Como decía, en el periodo inmediatamente posterior a la escisión reinará el desconcierto y las evoluciones de cada facción se darán lentamente. De hecho, ni ETA-VI planteará de golpe una estrategia estatalista nítida –ni se adherirá su dirección aún al trotskismo–, ni ETA-V defenderá exactamente las tesis de la V Asamblea, situándose en un primer momento a la derecha de las mismas. Sin embargo, habrá quienes posicionados entonces en un lado u otro, desarollen por su cuenta las tesis que venían tomando cuerpo desde la anterior asamblea.

Así, ETA-V, la cual se había afirmado como negación del españolidismo de ETA-VI, exacerbó dicho antiespañolidismo y derechizó generalizadamente sus posiciones, aliándose incluso para ello con sectores ajenos a la organización. Es la conocida como etapa Askatasuna

ala hil, por el subtítulo de su publicación *Zutik*. Sin embargo, mientras tanto una minoría de militantes exiliados en Bélgica animada por Federico Krutwig entre la que sobresaldrá Emilio López Adán *Beltza* retomará la línea nacionalista revolucionaria e internacionalista y emprenderá la publicación de *Gatzaka*. Plantearán el Frente Nacional como «sitio de unidad y de lucha entre las clases participantes», que «no significa el abandono de la lucha específica de los comunistas». Así pues entenderán que «el proletariado vasco está cruzando el umbral de la línea política» y que «crear ese partido es un problema actual»⁵. Alertarán ya del peligro de que dicho frente se convierta en un instrumento de la pequeña burguesía si «se impidiera la existencia de un Partido obrero independiente, exigiéndose la sumisión de todos a un único órgano político» y afirmarán que el papel dirigente del proletariado «ha de agudizarse y esto, en la práctica, toma la forma de creación de un partido obrero autónomo del partido socialista vasco»⁶.

Sin embargo, estos documentos tendrán una influencia muy limitada y representarán a una parte muy pequeña de su organización. El que sí será célebremente conocido será el Documento firmado por los presos que estaban siendo juzgados militarmente con condenas a muerte en el célebre Proceso de Burgos. Originalmente fue planteado como una carta a la dirección de ETA-VI, con la que se posicionaban –desconociendo la evolución que se estaba produciendo en ella–, y criticaban agriamente a los firmantes del Manifiesto de ETA-V. Sin embargo, la relevancia de su contenido, el cual venía a desarrollar las tesis de la V Asamblea hacia la izquierda, sobreponía y mucho la polémica organizativa del momento. Ejemplo de ello es que acabará siendo asumido oficialmente por la propia ETA-V y publicado posteriormente en su *Zutik*. Por su extensión y profundidad merece ser leído aparte.

Allí caracterizarán al Frente Obrero como «el primer embrión de lo que será el Partido de los Trabajadores Vascos (en que deberá inevitablemente convertirse ETA)» y se opondrán a que los acuerdos de la V Asamblea «sean tomados como algo monológico y concluido, esterilizando con ello el necesario desarrollo de los mismos»⁷. En otro documento posterior ya crítico con ETA-VI, firmado por Zalbide, Onaindia y Uriarte, se negará la posibilidad de «lograr primero la unidad del proletariado desde fuera de la lucha real»⁸, asumiendo que el propio desarrollo de la propia revolución popular alumbraría la organización proletaria independiente.

El comunismo heterodoxo con tintes cada vez más libertarios de *Gatazka*, y el marxismo-leninismo explícito de los presos de Burgos, resultarán vías paralelas que ponen sobre la mesa un punto clave: la cuestión de la dirección proletaria, es decir, de su independencia, será ya la cuestión del Partido. Y especialmente en el caso de los segundos, dichos planteamientos se adoptarán formalmente por la organización. La cual mientras tanto irá superando su crisis, recuperando la legitimidad histórica de la V Asamblea, integrando las críticas, dejando de lado los intentos de Frente Nacional, ganando militancia y sobre todo, reanudando el activismo armado. Esto hará que ETA-V pronto vuelva a ser reconocida como ETA a secas.

Nos situamos ya en la época en la que la organización escoge formalmente sus posturas más a la izquierda. Así, según sus principios ideológicos *mínimos* (sic) en 1972 «son precisamente el proletariado y sus vanguardias las que no deben permitir que la pequeña burguesía se haga con la dirección de la lucha de liberación nacional porque abortarían así el proceso revolucionario, convirtiendo la revolución proletaria en un reformismo pequeño burgués»⁹. Pero será sobre todo una época de grandes contradicciones, en las que coexistirán el secuestro de Zabala¹⁰ –un empresario vasco e incluso

vasquista– con la entrada en tromba de los centenares de militantes de EGI-Batasuna, organización disidente del PNV que ya venía prestando su aparato a ETA.

Llegamos así a la VI Asamblea –esta sí, reconocida por ETA-V– celebrada en Hazparne en 1973. En sus conclusiones se afirmará que «ETA quiere llegar a constituir la vanguardia de nuestra clase, la clase trabajadora, y, a través de ella, de todo el pueblo»¹¹. En dicha asamblea se aprobará también un texto de indudable interés visto desde hoy pero que sin embargo pasó entonces bastante desapercibido, *Por qué estamos por un Estado Socialista Vasco*, en el que se reafirma la lucha con «una perspectiva revolucionaria de clase, desde la perspectiva más consciente y auténticamente revolucionaria: *la comunista*»¹², el cual fue obra al parecer del joven Eduardo Moreno Bergaretxe, *Pertur*.

Si hasta ahora hemos sacado a la luz algunas de las referencias más a la izquierda de la organización, es igual o más necesario relativizar su relevancia real más allá del papel. ¿Qué consecuencias prácticas tuvo todo esto? ¿Había realmente una hegemonía proletaria dentro de la organización? ¿Se puede hablar ya de una organización comunista? Visto el desarrollo posterior, podemos negar la mayor. Si algo caracterizó esta época fueron los procesos contradictorios y en definitiva el confusionismo ideológico. La radica-

SUGARRA,
publicación de LAIA

¿Había realmente una hegemonía proletaria dentro de la organización? ¿Se puede hablar ya de una organización comunista? Visto el desarrollo posterior, podemos negar la mayor

lización en la definición socialista de la organización o las disquisiciones teóricas por parte de ciertas minorías, serán

toleradas por los dirigentes militares –poco interesados en la teoría, de la cual desconfian– en la medida en que no obstaculicen la práctica armada ni nieguen el nacionalismo, pero no serán asumidas mayoritariamente ni tendrán una aplicación como tales. ETA seguirá siendo una organización popular con una definición socialista calculadamente ambigua, que afirma querer ser proletaria. Pero el proceso de conversión en una organización de tal carácter estará lleno de obstáculos y efectivamente nunca llegará a producirse. De hecho, esta será una de las razones que provocará nuevas rupturas y abrirá la veda de la cuestión del Partido más allá de las si-glas ETA a través de nuevas vías.

DEL FREnte OBRERO A LAIA

Llegados a 1974, el ascenso del movimiento de masas que avecinará el principio del fin del franquismo provocará distintos posicionamientos en el seno de ETA. Pero más allá de la reacción a los planteamientos estratégicos y organizativos que subordinaban al FO a la actividad armada, se agudizará un problema político de fondo: el del propio carácter de clase de la organización.

Una parte de los militantes del FO venían asumiendo que «en ETA han triunfado las influencias pequeño-burguesas» y daban por perdido que ésta se constituyera en «Partido obrero y comunista patriótico vasco», asumiendo que «dada la correlación de fuerzas

en el seno de ETA, un cambio de toda la organización en éste sentido parece prácticamente imposible»¹³. En una asamblea celebrada en Domintxaine se fundará ese mismo año LAIA, *Langile Abertzale Iraultzaleen Alderdia*, donde al núcleo de militantes del FO de Gipuzkoa se le sumarán algunos otros del Frente Cultural, del propio Frente Militar o del grupo *Gatazka*. LAIA será el fruto de la última escisión por razones ideológicas en ETA. Y será una escisión por la izquierda entre independentistas, en la que serán los comunistas quienes decidan abandonar la organización viéndose incapaces de influir ya dentro de ella. El objetivo de su creación será «cubrir el vacío y la inexistencia de una organización que luche por los intereses del proletariado de Euskadi»¹⁴. Como pioneros en esta tarea, fueron un referente comunista vasco de primer orden.

Sin embargo, LAIA arrastrará problemas estructurales desde un principio. Uno será la precariedad organizativa que le supone el hecho de localizarse casi exclusivamente en ciertas comarcas guipuzcoanas –Debabarrena, Urola, Goierri–. Otro, su limitada coherencia interna, fruto de la heterogeneidad ideológica de su militancia, lo cual pronto le supondrá nuevas rupturas que trataremos más adelante. Pero la principal será su relación simbólica con la propia ETA. A diferencia de otras organizaciones políticas de la izquierda abertzale que irán surgiendo en la época más o menos patrocinadas o directamente creadas por las distintas ramas de ETA, LAIA nacerá no como continuidad sino como ruptura con ella, lo

LAIA nacerá no como continuidad sino como ruptura con ella. [...]. Las alianzas frustradas y la propia evolución posterior de la izquierda abertzale le dejará cada vez un menor espacio político hasta su crisis definitiva. En resumen, LAIA quedará como un pequeño partido obrero con grandes ambiciones, lejos en todo caso de convertirse en el Partido.

cual le privará de su prestigio y la limitará a sus escasas fuerzas propias. Esto no será sino un reflejo de la debilidad real de los sectores proletarios desde un principio. Las alianzas frustradas y la propia evolución posterior de la izquierda abertzale le dejará cada vez un menor espacio político hasta su crisis definitiva. En resumen, LAIA quedará como un pequeño partido obrero con grandes ambiciones, lejos en todo caso de convertirse en *el Partido*.

LA MALOGRADA UNIDAD ENTRE MILIS Y POLIMILIS

Poco después de la escisión de LAIA, los distintos planteamientos organizativos y estratégicos desencadenarán una nueva ruptura en el seno de la organización, en cuyas causas no se encuentran a priori razones ideológicas. Así pues, parte del Frente Militar liderada por Txomin Iturbe y José Miguel Beñaran Argala –un *rara avis* entre los *milis* de los cuales será estratega, que hereda su formación marxista de su paso por ETA-VI– se escindirá en 1974 formando ETA militar, y el grueso de la organización pasará a conocerse como ETA político-militar.

En su *Agiri* fundacional¹⁵, ETA (m) desechará ya la posibilidad insurreccional y la organización frentista, anticipando la llegada de la democracia burguesa y planteando una estrategia de mínimos en la que la lucha armada será «el único elemento verdaderamente inasimilable por la burguesía». Reconocerá la existencia de «un heterogéneo conglomerado de grupos y personalidades, cuyo común denominador es la reivindicación de la total independencia de Euskadi reunificada y de un socialismo aún sin definir», que estará unido más por «afinidad de métodos y estrategias» que por «identidad ideológica», identificando en todo caso «dos líneas ideológicas, la social humanista y la marxista». Como organización separada exclusivamente militar, se abstendrá en un principio de intervenir en política civil, limitándose a apoyar los intentos de autoorganiza-

Agiri de ETA militar,
noviembre de 1974

ción que se den en todo ese espacio de izquierda abertzale de cara a la Constitución de un frente popular independentista. Pronto definirá sin embargo «la necesidad de un partido de la clase obrera» ya que si «dentro de un frente antioligárquico participan fundamentalmente fuerzas de la burguesía popular y de la clase obrera», concluirá que «una de las dos clases habrá de llevar la dirección de la lucha»¹⁶.

Pese a la divergencia de criterios inicial, ETA (pm) irá modulando su modelo organizativo acercándose parcialmente a las concepciones *milis* sobre la separación entre las luchas armada y de masas. Esto lo formulará mediante el concepto de *desdoblamiento* y la creación de un partido revolucionario, desarrollado en la conocida como Ponencia *Otsagabia*¹⁷ que quedará como testamento político en clave comunista del recién desaparecido Pertur. Así llegamos a la VII Asamblea de ETA (pm) en 1976, en la que se dará el punto de mayor cercanía entre *milis* y *polimilis* –para desasosiego de su facción *berezi* que quedaría fuera de juego–, así como el del más nítido posicionamiento de ETA (m) a favor de la creación de un partido de clase. De hecho Txomin y Argala estuvieron invitados a la reu-

Por un momento se verá posible pues la reunificación de las dos ETAs y la unidad de la izquierda abertzale en torno a la dirección de un partido revolucionario de clase

Punto y Hora de Euskal Herria, 147 (1979)

euskal iraultzarako erakunde harmatua

nión, realizando aportaciones en ella¹⁸. Asimismo, las conclusiones de dicha asamblea fueron publicadas y aplaudidas en el propio *Zutik* de la rama militar¹⁹. Se verá posible pues la reunificación de las dos ETAs y la unidad de la izquierda abertzale en torno a la dirección de un partido revolucionario de clase.

Sin embargo, ya el año siguiente aflorarán los problemas de la ansiedad de unidad²⁰. El conflicto interno entre la dirección de ETA (pm) y Komando Bereziak, quienes ya antes opuestos a *Otsagabia* acusan ahora a la primera de traición y liquidacionismo por las negociaciones que mantiene con el Estado, acabará en escisión vía expulsión mutua. Paralelamente, la apuesta por la participación electoral sin condiciones de los *polimilis* pese al acuerdo existente entre las fuerzas participan-

tes en KAS (Koordinadora Abertzale Sozialista), hará saltar por los aires la unidad de la coordinadora. Había de hecho diferencias de fondo entre *milis* y *polimilis*, tanto en su concepción de la lucha armada –ofensiva y de vanguardia para los primeros, disuasoria y de retaguardia para los segundos–, como de la estrategia frente a las nuevas instituciones de la Reforma –negación de la mismas y en todo caso participación condicionada para los *milis*, aprovechamiento de todas sus posibilidades para los *polimilis*– así como en la propia concepción de KAS. De esta manera se frustrará la unidad de la izquierda abertzale, consolidándose dos campos en torno a cada rama de ETA. Paradójicamente, *milis* y *berezis*, ahora cada vez más cercanos, culminarán su fusión en el mismo 1977. Paralelamente, ETA (m), de nuevo ETA a secas, se reforzará

militar y políticamente a la par que se aleja definitivamente de toda veleidad propartido.

EIA, DEL LENINISMO A LA SOCIALDEMOCRACIA

Sin embargo merece la pena detenerse en el fruto del desdoblamiento de ETA (pm) que desembocó en 1977 en la creación de EIA, *Euskal Iraultzarako Aldeerdia*. Y es que de las distintas vías a la creación del Partido, la *polimili* ha sido probablemente la que más desarrollo tuvo, al menos en el plano teórico. Si en *Otsagabia* se definía la necesidad de la creación de dicho partido, éste quedaba aún escasamente definido. Esta definición se dará en la siguiente fase al desdoblamiento, el *reagrupamiento*, y lo hará en términos leninistas relativamente ortodoxos. Su documento de referencia será *Arnasa*, donde se harán

Mikel Alonso, del libro *La calle es nuestra*

La temprana deriva oportunista del conjunto político-militar impidió poder comprobar el posible desarrollo que habría tenido una EIA en clave revolucionaria. No fue un exceso de comunismo lo que la desvió, sino la falta de aplicación del mismo

también interesantes aportaciones en el marco teórico de la izquierda abertzale para la nueva coyuntura. Lo cual se complementará en su *Manifiesto* repartido en la presentación de Gallarta, donde contundentemente «EIA viene a romper con el “populismo” siempre latente en la línea política e ideológica de ETA, para adoptar finalmente una rotunda y clarísima definición de clase» como «un partido obrero abertzale en el camino hacia la construcción del partido revolucionario de los trabajadores de Euskadi»²¹.

En Arnasa se matizará el concepto de revolución popular y su carácter de clase, diferenciándolo de la problemática de los países con un campesinado masivo que obliga a una «alianza campesinado-proletariado como clases diferenciadas». Así pues, se refiere a que la revolución ha de ser «protagonizada

por las clases populares, pero no puede ser otra cosa que una revolución socialista, no sólo porque está dirigida por la clase obrera, sino porque éste bloque de clases populares está integrado casi en su totalidad por asalariados y se encuentra en proceso de proletarización»²². Consecuentemente con la caracterización de la actual fase como democracia burguesa, se planteará que la única revolución pendiente será ya la socialista. El paso de la dictadura a la democracia formal invertirá el peso de los factores coerción-consenso, lo que obligará a un aprovechamiento de los cauces legales aceptados por la mayoría, sin «entregarse por completo y en exclusiva» a ellos, vigilando los peligros del reformismo y potenciando órganos de «poder popular».

Sin embargo, pasando del plano teórico al práctico, por todos es conocida

precisamente la rápida evolución reformista de éste sector, cuyas referencias hegemónicas cercanas al eurocomunismo cosecharon la conocida bancarrota. Y es que la instrumentalización leninista de la tribuna parlamentaria ensayada por el *outsider* Francisco Letamendia ‘Ortzi’ en nombre de Euskadiko Ezkerra fue sustituida por el posibilismo y la institucionalización e integración definitivas, echando por tierra los principios de *Otsagabia*. Sería injusto sin embargo responsabilizar de ello a los comunistas que se mantuvieron en sus posiciones originales, que los hubo, y de hecho fueron defenestrados y marginados por ello, como es el caso del juzgado en Burgos Gregorio López Irazuegui o Iñaki Maneros. De hecho, su peso político en la primera EIA fue circunstancial, ya que no existía una correlación de fuerzas real a su favor. La asunción de las tesis comunistas era en efecto minoritaria y no tenía una correspondencia en las bases –meramente atraídas por el prestigio de ETA– ni tampoco en una dirección con pretensiones muy distintas, ya con el otsagabiano Javier Garayalde ‘Erreka’ pero sobre todo tras el desembarco de los extrañados con Onaindia a la cabeza. La temprana deriva oportunista del conjunto político-militar impidió poder comprobar el posible desarrollo que habría tenido una EIA en clave revolucionaria. Así pues, no fue un exceso de comunismo lo que la desvió, sino la falta de aplicación del mismo.

LA AUTONOMÍA: COMUNISMO ANTI-PARTIDO

En el polo ideológico opuesto del disperso campo comunista se situaron los autónomos. Ya en 1976, fruto de los distintos posicionamientos en torno a la Alternativa KAS como salida táctica para el final del franquismo, se aluminbrarán las diferencias ideológicas y estratégicas que venía arrastrando LAIA en su seno, dando lugar a una nueva escisión. LAIA (ez) evolucionará hacia posturas autónomas, y LAIA (bai) hacia un concepto más Vanguardista

de partido, que le será inviable aplicar tanto por su fracaso en sus intentos de confluencia, como por su debilidad estructural e incompatibilidad frente a las nuevas concepciones vanguardistas del propio bloque KAS.

Como decíamos, dentro de LAIA había diferencias de fondo más allá del apoyo a la Alternativa. El sector de LAIA (ez), después conocido como LAIAK –con la K de *komunista*–, representaba al sector más radicalizado del conjunto de la izquierda abertzale. En esa línea, se enfrentó a todo frentepopulismo y compromiso con la pequeña burguesía, oponiendo la intransigencia proletaria y la autonomía de clase. Sin embargo, esta negación del interclasicismo no provendrá de la crítica del bloqueo producido por el excesivo peso político de la pequeña burguesía, sino de una infravaloración del mismo. Será pues una lectura optimista, lo cual será en parte su virtud, pero sobre todo la causa de su fracaso.

El origen de estas concepciones no se encontrará especialmente en la reflexión teórica –de la cual apenas existen referencias²³– sino en la gran influencia de los movimientos asamblearios de la época y de sus expresiones más radicalizadas. Es por ello que las referencias consejistas o libertarias puras serán escasas frente a la experiencia propia y la confianza en la espontaneidad creadora de las masas. De ahí que las concepciones antipartido pronto entraran en contradicción con el mantenimiento de las propias siglas de LAIA. Consecuentemente, participarán en 1977 en una Convergencia Asamblearia con otros grupos del difuso espectro de la autonomía obrera, la cual pronto decaerá. Algunos sectores pasarán a la ofensiva armada a través de los Comandos Autónomos Anticapitalistas justo en el punto de conflictividad más álgido. Tan es así, que los autónomos juzgaron la coyuntura como preinsurreccional, planteando que la inestabilidad del poder burgués al final del franquismo podía ser transformada en crisis revolucionaria haciendo des-

El único programa de los autónomos era la propia lucha, por lo que tan pronto como la efervescencia de las masas decayó, ellos lo hicieron con ella, pagando un precio muy caro por su compromiso militante

carrilar la transición. Descartado todo etapismo, no era cuestión de plantear una alternativa a la Reforma sino al propio sistema.

Como es bien conocido, no pudo ser. Llevaron hasta el final su apuesta y la perdieron. La mayor parte de la clase obrera dio la espalda a la revolución y la nueva democracia autoritaria se asentó sobre la represión y la colaboración de partidos y sindicatos. El único programa de los autónomos era la propia lucha, por lo que tan pronto como la efervescencia de las masas decayó, ellos lo hicieron con ella, pagando un precio muy caro por su compromiso militar. En paralelo, fueron duramente tratados por el MLNV, como una competencia

molesta. Paradójicamente, gran parte de ese magma social asambleario curtido en la lucha antirrepresiva y reacio a los partidos, pasaría a conectar afectivamente con la referencia simbólica de ETA. En torno a ella se cohesionará la futura izquierda abertzale, la cual rápidamente metabolizará a dichos sectores a partir de las concepciones filoasamblearias de Argala.

MLNV: LA IZQUIERDA ABERTZALE MODERNA

Si hasta ahora hemos hecho un repaso por aquellas experiencias fracasadas que terminaron por desaparecer –no así sus ideas–, acabamos ahora con la única facción de la izquierda abertzale que sobrevivió la transición con su programa rupturista y su oposición frontal –y armada– a la Reforma, lo que fue refugio a su vez de muchos de los que quedaron políticamente huérfanos. En fin, la que a la postre ha constituido la izquierda abertzale moderna, estructurada orgánicamente en el Movimiento de Liberación Nacional Vasco.

Pero vayamos a su génesis. Volviendo al momento tras la frustrada reunificación entre *milis* y *polimilis*, ETA (m) con Argala al frente dará un paso atrás en sus posturas favorables al partido de clase. Como respuesta a la dispersión y confusión en las fuerzas de la izquierda abertzale, asumirá que «a toda esta base hay que darle unas opciones políticas serias y claras al margen de las diferencias partidistas y las absorciones reformistas»²⁴ lo cual sólo estará en posición de hacer la propia ETA a través de KAS. Desdiciéndose también del no intervencionismo en política civil de los primeros *milis*, las concepciones político-militares originales de los *berezis* –en las que la propia organización armada ejerce la dirección política sin subordinarse a nadie– terminarán por apuntalar el giro en éste sentido. De fondo estará su desconfianza fundada respecto a los políticos, y la creencia militarista de que cuando *el partido dirige el fusil* éste termina por liquidar la lucha armada e integrarse en el sistema,

Las posiciones proletarias quedarán definitivamente diluidas. Después quedará ya sólo *la lucha*, la cual «incuestionablemente une», como quedará sentenciado en el Zutik 69

como en el caso de EIA.

Previamente, como respuesta al llamamiento del *Agiri* de 1974 a la organización de grupos abertzales civiles, ya habían ido surgiendo EAS primero, EHAS después y tras un proceso de convergencia socialista que culminaría en 1977, HASI, *Herri Alderdi Sozialista Irautzalea*. Estas siglas compartirían cierta ambigüedad socialista fruto del heterogéneo conglomerado de la izquierda abertzale, y en su composición se encontraban todo tipo de elementos externos a ETA, entre los que irían destacando los afines a ETA (m). Tanto es así que en su primer congreso, su dirección eurocomunista –cercana a la EIA reformista, después formará EKIA y confluirá con ella– será expulsada por las bases promilis, fruto de la nueva estrategia intervencionista de ETA (m).

De la mano de la nueva dirección presidida por Santi Brouard, íntimo de Argala, HASI adoptará toda la liturgia leninista, centralismo democrático incluido. Sin embargo aplicará el modelo leninista hacia adentro, no hacia afuera. Nunca ejercerá de partido dirigente, ya que dicha función le corresponderá a KAS, donde cumplirá tareas de *globalización*. Aun así el peso del aparato alegal de HASI será importante, especialmente en HB –lo cual será fuente de futuros conflictos–, pero ello no supondrá ideológicamente un avance respecto al viejo carácter de clase popular ya consolidado de ETA, y políticamente se subordinará en última instancia a ella. Descartados modelos partidarios ortodoxos y asamblearios puros, según la concepción de KAS como Bloque Dirigente, sus integrantes ejercerán la función de vanguardia colectiva que les delega la verdadera vanguardia de todo el MLNV, ETA, garantía última de conseguir sus objetivos tácticos y estratégicos. Las posiciones proletarias quedarán definitivamente diluidas. Después quedará ya sólo la lucha, la cual «incuestionablemente une», como quedará sentenciado en el *Zutik 69*. Será el último escrito por Argala –responsable de las escasas pu-

blicaciones *milis*– y tras ser asesinado dejará de editarse para siempre, lo cual no deja de ser sintomático del fin de toda una época.

EL FIN DE UNA ÉPOCA

El cierre del ciclo supondrá una derrota histórica sin paliativos para el proletariado revolucionario. Lo cual no es casual y no se reducirá a las pugnas internas por la hipotética dirección de la izquierda abertzale, sino a cómo se cerraron las opciones reales a nivel global para la revolución socialista. La lucha de Euskal Herria a partir de ese momento quedará definitivamente aislada, con todas las consecuencias.

La izquierda abertzale moderna, el MLNV, nace de esa derrota. Y lo que es importante: no al revés. El fracaso político previo del proletariado alumbró una izquierda abertzale a la que éste se incorporó subordinadamente, cuantitativamente, como objeto y no como sujeto, sin identidad política propia, la cual le fue negada. Participó con ello de esa larga guerra de desgaste durante décadas, una resistencia heroica y trágica, en la que dio lo mejor de sí mismo poniendo el cuerpo aun renunciando a su preciada independencia como clase. Pero el proletariado, o es independiente, o no es nada. A día de hoy podemos reafirmar la premisa teórica de que independencia de clase e interclasismo son incompatibles, irreconciliables. Así lo ha demostrado la experiencia continuada de negación práctica de la primera.

Actualmente, cuando termina por cerrarse el ciclo que entonces se abría, en la culminación de la crisis histórica definitiva de lo que ha sido la izquierda abertzale y el agotamiento de su paradigma político, nuevas generaciones han aparecido decididas a retomar la bandera de la independencia de clase azuzadas por una brutal proletarización. Ha hecho falta que la degeneración oportunista de lo que un día fue la histórica izquierda abertzale expulse definitivamente al proletariado de su proyecto político para que paradójicamente

El fracaso político previo del proletariado alumbró una izquierda abertzale a la que éste se incorporó subordinadamente, cuantitativamente, como objeto y no como sujeto, sin identidad política propia, la cual le fue negada

camente, éste vuelve a levantar cabeza. Finiquitada *la lucha*, se esfuman con ella las condiciones que posibilitaron aquella unidad pasada. Pero eso no significa que echemos a andar sin mirar atrás. Es necesario analizar todo el camino que nos ha llevado hasta aquí. En éste caso remontándonos a la prehistoria de la izquierda abertzale moderna, sobre la cual aún queda mucho por decir.

No se trata sin embargo de hacer ahora un alegato sobre quién tiene la legitimidad histórica de la izquierda abertzale. Sería un grave error empeñarse en que esta fue puramente revolucionaria hasta que un día todo se torció. Al igual que lo es ocultar deliberadamente los intereses de clase contradictorios que desde siempre ha habido en su interior. Por ello es necesario tratar de arrojar algo de luz sobre nuestro pasado, para que no nos lo reescriban otros. Rechazar la mitología y oponerle una historia proletaria. Y ello significa no caer en lecturas fatalistas y deterministas. Tampoco en idealizaciones y voluntarismos imaginando cómo podría haber sido todo de otra manera. No nos valen puzzles eclécticos construidos arbitrariamente. Debemos ser capaces de sintetizar toda la experiencia pasada del proletariado re-

volucionario, sus aciertos y sus errores, para aportar hoy en el relanzamiento histórico del proyecto comunista. Sin olvidar el pasado, es el presente y el futuro lo que está en nuestras manos escribir. /

Karlos Corbella

REFERENCIAS

1. Posiciones ideológicas de la V Asamblea (1967)
2. Ideología oficial de Y (1967)
3. *Zutik* 51. (1969)
4. *Gudaldi* 3. (1970)
5. «A los revolucionarios vascos». *Gatazka* (1969).
6. «Alternativa de la tendencia marxista de ETA». *Zutik* 59 (1970)
7. Documento de los presos de Burgos al Biltzar Ttipia de su organización Euskadi Ta Askatasuna (1971)
8. «Irautzakin burgeseri abertzaleak duen zerikusia». *Zutik* 62. (1971).
9. «Puntos mínimos ideológicos de ETA». *Zutik* 63. (1972).
10. «Hemos secuestrado a Zabala. ¿Por qué?». *Zutik* 63. (1972).
11. *Hautsi* 4. (1973)

12. Por qué estamos por un Estado Socialista Vasco (1973)

13. Histoire critique d'E.T.A. (1974) (en francés)

14. *Sugarra* 1. (1975)

15. ETaren agiria (1974)

16. *Zutik* 65. (1975)

17. El partido de los trabajadores vascos: una necesidad urgente en la coyuntura actual (1976)

18. Dos aportaciones de ETAm a la VII Asamblea (1976)

19. *Zutik* 67. (1976)

20. *Zutik* 68. (1977)

21. *Arnasa* 1. Material de debate para las mesas de reagrupamiento (1976).

22. Manifiesto de presentación de EIA. A la clase obrera y a todo el pueblo de Euskadi (1977).

23. Nazio Arazoa. *Beretherretxe* (1977)

24. *Zutik* 69. (1978)

BIBLIOGRAFÍA

Almeida, A. (2019). *LAIA (Partido de los Trabajadores Patriotas Revolucionarios). Trayectorias políticas de un partido de izquierda abertzale (1974-1984)*

Arregui, N. (1981). *Memorias del KAS (1975-1978)*

Letamendia, F. (1975). *Historia de Euskadi, el nacionalismo vasco y ETA*

Letamendia, F. (1994). *Historia del nacionalismo vasco y de E.T.A.: E.T.A. en la Transición (1976-1982)*

López Adán, E. (2014). *Biolentzia politikoaren memoriak 1967-1978*

KOIUNTURA
Martin Goitiandia

78ko erregimena, demokrazia konstituzionala eta bere mugak

«Ez al da hobe Alderdi Komunistak publikoki onartzea gure bizikidetzaren
oinarriak, hura suntsitzen borrokatu beharrean?»

ADOLFO SUÁREZ (1977), PCE-REN LEGALIZAZIOAZ

Alarma egoera aplikatu zenetik autoritarismoaren gorakadaz edo askatasun politikoen murrizketaz hitz egin izan da: esku-hartze polizial edota militarra gure etxe azpiko kaleetan, ukiezinak zirela us-te genuen askatasunen desagerpena (zirkulazio askatasuna adibidez), administrazio publikoen zein botere judizialaren arbitrariotasuna... Izan ere, egoera «normala» galdu bezain pronto, gure gizartearen arabera beti errespetatu beharko liratekeen lege eta baloreak bete gabe uzten dira. Nola da posible hori? Bada, gure sistema politikoak bere oinarri propioak ez betetzeko mekanismoak aurreikusten dituelako. Demokrazia, parlamentarismoa, pluralismoa, funtsezko eskubideak, Zuzenbide Estatua... Konstituzioaren arabera, bere hamar tituluetan jasotako elementu horien defentsa da botere publikoen azken helburua. Baino, esan bezala, ikusi dugu behar denean ezabatu egiten direla demokraziaren zutabe horiek. Are gehiago; Konstituzioan bertan oinarrizko eduki hura desegiteko bideak aurreikus-ten ditu. Nola uler daiteke testu berean eduki bat funtsezkoa dela eta aldi be-rean berau desagerrarazteko bidea adieraztea? Izan ere, testuinguruaren arabera desagertzeko aukera badago, gure demokrazia hau ezin da gizarte honen funtsa izan, forma posibleetako bat baizik. Horrela uler daiteke forma demokratiko hau (askatasunak, eskubideak...) egoera normalean mantentea, baina gauzak aldreibestean, aldiz, kolokan jartzea.

Kontraesan misteriotsu hori argitzeko bere jatorri eta oinarrira jo beharko dugu, eta apirileko ARTEKA honetan aukera paregabea dugu, hain

zuzen ere, 1975eko trantsiziora itzultze. Trantsizioa sakoneko erreforma multzo bat izan zen, 1975-1978 urteen artean Spainiako Estatuko instituzio burgesen hainbat ezaugarri aldatu zi-tuena. 1978ko Konstituzioa eraldaketa horien oinarria jaso zuen testua izan zen: botereen banaketa, elkartzerako eta biltzeko askatasuna, pluralismo politikoa... Horrek guztiak Spainian demokrazia konstituzionala ezarri zuen, mendebaldeko gainerako herrialdeen modura. Denok ikasi dugun kontaketaren arabera, aldaketa horiek Spainia demokratiko eta ez-demokratikoaren arteko muga finkatuko lukete. Demokraziara bidean aurre-ra egitearen kontakizuna Spainiako Estatuaren joko politikoan integratuta egon diren alderdien konsentsuaren parte izan da beraz. Modu horretan, Spainiaren demokratizazio hori ai-tortzen zuten (adibidez, Suresnesen

78ko Konstituzioak konsentsu bat eratu zuen UCDtik PCERaino Spainiako Estatuko instituzio burgesak era batera aldatzeko. Orain 78ko Spainiako demokraziaren forma hura desegiten ari da, eta fakzio politiko bakoitzak bere proposamena du konsentsu berri baterako. Kontua da beraz ez dagoela ukiezina den balio, askatasun, eskubide edo lege demokratikorik, ikusten dugun bezala egoerak eskatzen duenaren arabera desagertu egiten baitira eta konsentsu berri bat eraikitzen baita

**Neurri horiek guztiak orain
arte aplikatu ez badira, legeek
errealitatean defendatu behar
dutena benetan arriskuan egon ez
delako da. Ordenamenduak ez du
Konstituzioan jasotako balio eta
askatasunak defendatzea helburu,
bestela ez luke zentzurik horiek
abolitzeko aukera jasotzeak**

PSOE eta Xibertan EAJ) eta onartzen ez zuten (adibidez, KAS) fakzio politikoen arteko banaketa izan zen. Horregatik, berrogei urtez kontentsu horren baitan aritu ondoren, gaur egun aipatu dugun bezala demokraziaren zutabeak eraisten direnean, posizioak apur bat nahaspilatzen dira. Zer esan nahi du horrek? Espainiak duela hamar urte baino «maila demokratiko» gehiago ala gutxiago du? Jada ez al da demokrazia bat? Faxista ote da Espainiako Estatua?

Hain zuzen ere, funtsezko balio demokratiko horien galerak posizio berriak definitu ditu egin beharreko erreformaren inguruan demokrata ez-berdinen artean: ohiko alderdi-bitasunak (PSOE-PP) auzi koiunturala dela esaten du eta berriro lehengo egoerara itzuli behar garela, erreforma moderatuaren aldekoek balio demokratikoak berreskuratzeko aldaketa batzuk egitea proposatzen dute baina oinarria mantenduz (Podemos eta Ciudadanos, adibidez) eta muturrekoenek erreforma handiak eskatzen dituzte 78ko erregimena (hau da, trantsizioko adostasuna) aldatzeko (EH Bildu eta CUP, adibidez). Hiru posizio horietara mugatzea oso sinplista da, baina nahi duenak informazio asko du alderdi bakoitzak dioenaren inguruan. Interesgarriena ez da beraz batak edo besteak eskatzen duen erreformaren dimentsioa aztertzea, beren programa erreforma bat izatearen muga ikusaraztea baizik. Hona hemen adierazi nahi du-danaren funtsa: 78ko Konstituzioak kontsentsu bat eratu zuen UCDtik PCEraino Espaniako Estatuko instituzio burgesak era batera aldatzeko. Orain 78ko Espaniako demokrazia-ren forma hura desegiten ari da, eta fakzio politiko bakoitzak bere proposamena du kontsentsu berri baterako. Kontua da beraz ez dagoela ukiezina den balio, askatasun, eskubide edo lege demokratikorik, ikusten dugun

**Espaniako zein
beste edonongo
Estatuak forma
demokratikoa
hartzea edo galtzea
kapital ezberdinen
arteko kontsentsua
da beraz;
gainbalioaren
erauzketarako
onena dela uste
dutelako hain
zuzen ere**

bezala egoerak eskatzen duenaren arabera desagertu egiten baitira eta kontsensu berri bat eraikitzen baita.

Aurrekoan, zuzenbidearen teorien terminoetan, iusnaturalismorik ez dagoela esango genuke. Hau da, legea ez dagoela hor naturalak edo berezkoak (metajuridikoak, alegia) diren balio batzuk defendatzeko. Eskubi-deak, askatasunak eta orokorrean Zuzenbide Estatu Soziala osatzen duten elementuak desagertu egingo direla egoerak hala eskatzen badu. Horrek, Konstituzioaren kasuan adibidez, kontzeptu arrazional-normatibo batetik harago (Kelsen) Konstituzio erreala ezberdintzen duen kontzeptu soziologikora (Lasalle edo baita Marx ere) eramango gintuzke; unean uneko indar-korrelazioaren fruitua dela alegia. Dena den ez dago termino komplexu horietara jo beharrik esan nahi dudana azaltzeko, frogatzen argiena legean bertan dugu. Alarma egoerak esan bezala zerbait erakutsi badigu ezegonkortasun garaietarako legean aldaketa gogorrak aurreikusita dau-

dela da. Ba al dakizue, adibidez, alarma egoera greba batean ere aplikatu daitekeela? Hala da. Izan ere, grebak muga legalak errespetatzen ez baditu edota hornikuntza nolabait arriskuan jartzen badu aplikatu liteke. Muga horiek oso lausoak dira etxeratze-aginduak eta eremu zibiletan esku-hartze militarrak baimentzen dituen egoera bat aplikatzeko. Era berean, salbuespen egoera eta setio egoera ere ez dira apaingarri moduan idatzi Konstituzioan. Lehena ordena publikoaren nahasmendu hutsagatik aplikatzen da. Argi eta garbi, gatazka politikoetarako da beraz. Egoera horrek Konstituzioaren lehen titulua, oinarrizko eskubide eta askatasunena, zuzenean bete gabe uzteko balio du: bertan behera geratzen dira adierazpen askatasuna, biltzeko askatasuna, greba eskubidea, polizia etxera ez sartzeko edo frogagabe ez atxilotzeko bermea... Eta bigarreña aldiz aurrekoaren bertsio gogorra da, matxinada egoeretarako. Bertan aurreko bien efektuak biltzen dira beste batzuekin batera (atxilotuaren bermeak desagertzea, *habeas corpus* bezalakoak), baina gainera botere publikoen eskumenaren zati handi bat gobernuak hartzen du bere gain, eta beste asko horrek izendatutako autoritate militar batek.

Adibide eta aurrekari horiek muturrekoegiak iruditzen bazaikizue oinarrizko balioen galarazpen partzialak ziurrenik gertukoagoak egingo zaizkizue, bereziki Euskal Herriaren historia gertutik ezagutzen baduzue. Terrorismoaren aurkako legea adibidez kolektibo jakin batentzat (Euskal Nazio Askapenerako Mugimenduko, ENAMeko, militante eta inguruko pertsonentzako) oinarrizko askatasun eta eskubideen ezabatza da. Askatasun horiek, Konstituzioaren arabera, pertsona garen heinean besterenezinak izan beharko lirateke. Baino ordenamenduak ez du arazorik kolektibo edo

[...] indar politikoen
arteko funtsezko
ezberdintasuna
dominazio burgesaren
formaren inguruan
eztabaidatzen dutenen
eta dominazio
burgesaren abolizioaz
eztabaidatzen dutenen
artekoa da

lurralde zehatz batean (*Zona Especial Norte* doktrina) horiek desegiteko. Lege hauen *ratio legis* delakoa (arrazoiketa juridikoa, logika) beste pertsonen eskubide eta askatasunak defendatzea litzateke; segurtasun eta bizikidetza kontu bat beraz. Irailaren 11ko attentatuaren ondoren AEBetako Senatuak aho batez onartutako *Patriot act* ere askatasunaren eta segurtasunaren arteko paradoxa liberal horren adibide argia da.

Neurri horiek guztiak orain arte aplikatu ez badira, legeek errealitatean defendatu behar dutena benetan arriskuan egon ez delako da. Ordenamenduak ez du Konstituzioan jasotako balio eta askatasunak defendatzea helburu, bestela ez luke zentzurik horiek abolitzeko aukera jasotzeak. Neurri horiek defendatzen dutena segurtasuna da, baina jendea defendatzeko ez dituzu diktadura militar batzen ezaugarriak behar; horiek Kapitala babesteko behar dituzu. Langileek kalleak hartzen dituztenean, balio handiko jabetzak bermatu ezin dituztenean, jendea lanera joatera behartu behar duzunean... Halako egoeratarako behar duzu neurri horietan jasotakoa. Gainbalioaren erauzketa da ziurtatu beharrekoa azken instantzian, hori baita gizarte honen balio gorena. Lan soziala klase batek pilatzen badu, logikoa da pilaketa horren funtsa (gainbalioaren erauzketa, alegia) babestera bideratzea klase horrek bere ahalegin eta baliabideak, eta beraz baita gizarteko legea, indarra... ere.

Espainiako zein beste edonongo Estatuak forma demokratikoa hartzea edo galtzea kapital ezberdinaren arteko kontsentsua da beraz; gainbalioaren erauzketarako onena dela uste dute-lako hain zuen ere. Espainiako Estatuaren kasuan une ezberdinaren faktore ezberdinaren poderioz instituzio burgesei izaera bat edo beste eman zaie kapitalisten interesak babesteko:

1931, 1936, 1959, 1978... Forma demokratikoa edo bestelakoa izatea Kapitaren interesen menpe egoteak ez du esan nahi berdin zaigula forma zein den. Hurrengo kontsentsua zein izango den eta dominazio burgesari zer nolako forma emango zaion ez dakit nik, baina Mugimendu Sozialistak hartu du bere posizioa desagertzen ari diren askatasunen defentsan. Hala ere, indar politikoaren arteko funtsezko ezberdintasuna dominazio burgesaren formaren inguruan eztabaideatzen dutenen eta dominazio burgesaren abolizioaz eztabaideatzen dutenen arteko da. Bigarrenak dira arazoaren errora irits daitezkeen bakarrak; izan ere, lehenengoak oso erradikalak izan arren, Kapitalaren beharren arabera-ko adostasun berri baten parte izango dira beti, hori 78ko erregimena edo 2026koa izan. /

«Nazionalismoak gaina hartu zion erabat borroka sozialari»

ELKARRIZKETA

Emilio Lopez Adan Beltza

Militante historikoa,
idazle eta pentsalaria

Testua Arteka
Irudiak Inhar Iraizotz

Garai nahasiak izan ziren 1960ko hamarkadaz geroztik Euskal Herrian bizi izan zirenak. Zatiketa politikoek islatzen dituzten adarkatze ugariko zuhaitzez harago, zaila zaigu euskal nazio eta klase borrokaren bilakabidea ulertzea, eta are gehiago, jasandako porrotetatik irakaspenak erauztea.

Ale honetan, Emilio Lopez Adan Beltza (1946, Gasteiz) euskal militante historikoaren lekukotasuna bildu dugu. 1964an hasi zen Lopez Adan Euskadi Ta Askatasunam (ETA) militatzen, eta azken hamarkadetan, hainbat liburu idatzi ditu borroka armatuari, nazionalismoari eta klase borrokari buruz.

**Zein testuinguru historiko-
tan hasi zinen militatzen, eta
zein izan da zure ibilbidea?**

Nire familiaren eragin abertzale eta libertarioa jaso nuen gaztetan, eta 60ko hamarkadan, Arabako talde abertzaleekin —antolatuak ziren bakarrak— harremanak izaten hasi nintzen. Horrenbestez, 1964an ETAn sartzea erabaki nuen, une hartan abertzalesunaren defendatzaile handiena zelako, baina baita erakunde aski irekia zelako ere, iraultza komunistaren bidean, oinarri sozial anitzen eraginak jasotzen zituelako.

Hortik hiru urtera, erakundearren bosgarren asanblada izan genuen. Prozesu hura oro har behar bezalakoa izan zela uste dut, aski demokratikoa. Urte hartan, Biltzar Ttipiko kide hau-

tatu ninduten; orduan, medikuntza ikasketak utzi eta klandestinitatean sartu nintzen. Komite Exekutibo Taknikoa deituriko buruzagitzaz sortu zuen BTak eta bertan aritu ginen, besteak beste, Txabi Etxebarrieta, Jose Maria Eskubi, Edur Arregi eta ni. BTko hainbat kide erbestera ontoan, KETek hartu zuen erakundearen gidaritza. Hala ere, 1968an erbestera jo behar izan nuen, eta Iparraldeko herrialde buru gisa aritu nintzen, harik eta Belgikara joan nintzen arte.

1970ean, ETAren seigarren asanblada sonatua izan zen, eta erakundea bi talde nagusitan zatitu zen, iraultza Estatu mailan egin nahi zutenen, eta euskaldunon autonomia estrategikoaren alde zirenen artean. Ni azken aukera horrekin lerratu nintzen, ETA-Varen alde hain zuzen. Gu-

“

**ETA-Varen barnean,
une historiko zehatz
horretan, arazo
soziala eta nazionala
elkarrekin zihoazela
ondorioztatu genuen.
Izan ere, euskal
proletalgoak bakarrik
biltzen zituen auzi
nazionalari aterabidea
emateko baldintzak**

re joera minoritarioa zen momentu horretan, eta gure artean nazionalista sutsuak genituen, zeinentzat ETA-VI.aren estrategia estatalista, estrategia espanioliasta hutsa zen. Nik ez nuen ikuskeria hori partekatzen, baina iruditzen zitzaidan, abertzalesunak zer indar zuen ikusita, Euskal Herrian iraultza propioa egin beharra genuela, bide estrategiko propioarekin.

Oso garai gogorrak izan ziren, nire bizitzako gogorrenak. Astindu pertsonal eta ideologiko ederrak bildu genituen, baita, hasiera batean, seigarrenaren diziplinaren pean ziren Burgosko auzipetuen partetik ere.

ETA-V.aren barnean nazionalismoa nagusi bazeen ere, beste hainbat kide berriarekin nazionalismo iraultzailea aldarrikatu zenuten barnetik...

ETA-V.aren gidaritza *miliak* zuten baina laster gazte sozialista eta iraultzaile anitz batu ziren erakundera, balio handiko jendea, besteak beste, Eduardo Moreno Bergaretxe *Pertur*. Gazte horiek batera gogotik parte hartu genuen *Hautsi* aldzikariaren erredakzioan, eta *miliak* onargarritasunez jokatu zuten gurekin. Talde horretan, jada ni nintzen zaharrena. Nire aldetik, urte horietan, eragin garrantzitsua jaso nuen Federico Krutwigen partetik, baina baita komunismo libertarioaren aldetik ere.

1974an, ordea, Fronte Langilearen zati handi batek erakundetik zatitzea erabaki zuen LAIA alderdia sortzeko, horien artean ni. Hilabete batzuk geroago, *polimilien* eta *milen* arteko bereizketa ere izan zen. LAIAko kideon iritziz, ETAn eragin burges txikiak —EGI-Batasuna, *kabrak, monzonistak*— gaina hartu zuen. LAIAko kideak, batez ere, marxista kontsejuzaleak ziren, langileen autoantolakuntzaren aldekoak. Gure ustez, gertatzen ari zen masen garapenarekin lotzeko beharra genuen.

Bi urte geroago, ordea, LAIA ere bitan zatitu zen, KAS Alternatiba takikoaren aldekoen —LAIA (bai)— eta

kontrako —LAIA (ez), aurrerago LAIAK— artean. Ni azken hauetan joan nintzen, zeinek Komando Autonomo Antikapitalisten sorreran parte hartu zuten.

Azkenik, 1984aren bueltan, borroka autonomoaren krisi orokorra eta gainbehera etorri ziren, errepresio bortitzaren, mugimendu asamblearioaren beheraldiaren eta ETAK berak eraman zuen autonomoen kontrako ofentsiba politiko-moralaren ondorioz. Hor amaitu zen, nire ustez, autoantolakuntza iraultzailearen protagonismoa.

Ordutik, medikuntzan segitu nuen Iparraldean, baita idazle bezala ere. Kazetaritza lanez gain, hainbat liburu idatzi ditut euskal nazionalismoaren historiaren, klase borrokaren eta Euskal Herriko biolentzia politikoaren inguruaren.

Abertzalesunak eta klase borrokak Euskal Herrian izan duten loturari dagokionez, zer nabarmenduko zenuke 1967-2011 arteko borroka ziklotik?

Nazionalismoak gaina hartu ziola erabat borroka sozialari.

ETA-V.aren barnean, une historiko zehatz horretan, arazo soziala eta nazionala elkarrekin zihoztuta ondorioztatu genuen. Izan ere, euskal proletalgoak bakarrik biltzen zituen auzi nazionalari aterabidea emateko baldintzak, euskal oligarkia espainiista ez ezik frankismoaren sostengatzailea zelako, eta euskal burgesia nazionala —EAJri loturikoa— ikuspegi nazional zein sozialistik erreformista zelako. Euskal proletalgoa une berezian zegoen; industrializazioa fase bete-betean, immigrazio olatu handiak izan ziren Euskal Herrian, eta masa handien proletarizazioa gertatu zen. Horregatik, auzi nazionalari perspektiba iraultzailea ematea ezinbestekoa zela ondorioztatu genuen, eta horrela sortu zen *Euskal Herri Langilea* izendapena. Horrek, hasiera batean, indar eta koherentzia handia eman zion gure diskurtsoari. Gainera, nazioar-

Iraultzza soziala alboratu zen, eta autonomia estatutua eta autodeterminazioa negoziatzea bilakatu zen xede. Hortik aurrera, ETAK gauzatuko zituen egokitzapen guzietan, joera erreformista eta nazionalista hori are gehiago nabarmenduko ziren

“

Nazionalismo sutsua aldarrikatzeak ez du zerikusirik iraultza sozialarekin. Euskal Herrian asko zabaldu da ikuskera hori: alegia, gero eta euskaldunagoa izan, orduan eta iraultzaileagoa izanen zarela. Eta hori ez da horrela. Euskalduna iraultzailea izanen da soilik munduko printzipio iraultzaileak bere egiten baditu

tean, kolonialismoaren edo imperialismoaren aurkako borroka armatuak emendatzen hasi ziren. Mugimendu horiek maoismoaren nahiz marxismo-leninismoaren eragina izateaz gain, eduki nazional indartsua zuten. Borroka antikolonialista hark eragin nabarmena izan zuen gure herrian.

Hala ere, ildo soziala eta nazionala batzen zituen ikuskerak horrek, bere horretan, ez zuen gehiegiz iraun, ez da?

Arazoa da bi borroka ildoen —sozialaren eta nazionalaren— erabateko batasuna, eraikuntza intelektual bat besterik ez zela, une zehatz horretan baliagarri izan zitzaguna.

Urte batzuen buruan, arazo nazional eta sozialaren arteko kontraesanak nabarmenduz joan ziren, eta hasierako eraikuntza intelektualarekiko haustura gertatu zen. Bestalde, matxinada pizteko ezintasunak gainditu nahian, negoziazioaren eta erakunde gidariaren eredura igaro zen ETA, Argalaren gidaritzaz pean. Aldaketa horrek ekarri zuen KAS Alternatibaren sorrera 1976an, zeinetan argiki eduki nazionala sozialari gailendu zitzaion. Bere izarea taktikoa zela eta, KAS Alternatiba programa erreformista bat zela esan genezake, eduki sozial lausoa zuena. Iraultza soziala alboratu zen, eta autonomia estatutua eta autodeterminazioa negoziatzea bilakatu

zen xede. Hortik aurrera, ETAk gauzatuko zituen egokitzapen guztietan, joera erreformista eta nazionalista hori are gehiago nabarmenduko ziren. Horren adibide da, KASen bost puntuetatik, 1995ean autodeterminazioa eta lurreldetasunaren onarpena ardatz zituen Alternatiba Demokratikora pasatu izana. Horrela, ETA militarrak —gerora, ETA erakundeak— minimo horien lorpenera zuzendu zituen, kasik esklusiboki, borroka armatuaren ekintzak, langileriaren zuzeneko beharrei edo klase gatazkei erantzun beharrean. Haatik, azken aspektu hori, gehiago landuko zuten *polimilie*k eta autonomoek.

ETAk, indar metaketaren teorien bidez, solaskide funtzioa hartu du Estatuaren parean, herriaren protagonismoa erakundearen protagonismoagatik ordezkatuz, eta bereziki, eduki nazionalista batean oinarrituz. Noski, eduki nazionalistarekin nor ibiltzen da erosoen? Burges txikiak, hots, euskal burgesia nazionala.

Baina, ezinbestekoak zenez oinarri sozial iraultzailea hurbil mantentzea, hainbat saiakera teoriko egin ziren borroka nazionala arropa iraultzailez janzteko, eta modu horretan, jende askok pentsatu du iraultza sozialista egiten zuela ezker abertzaleko erakundeetan sartuta. Eta zentzu horretan, desbideraketa teoriko oso larriak gertatu izan dira; esaterako,

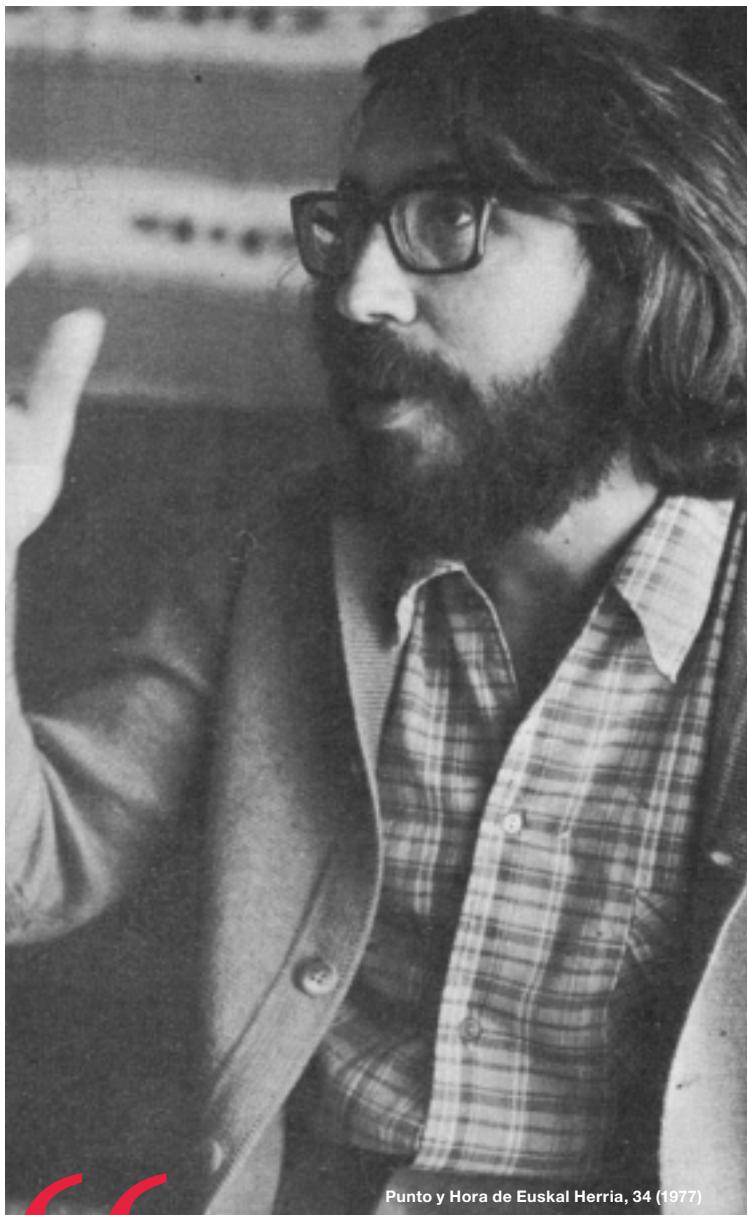
antikolonialismoaren garaian, ekimen iraultzailetzat hartzen zen nazio zapalduen aldeko nazionalismoa sustatze soila, etsai imperialistari min gehien egiten zion jarrera zelakoan. Bain, nazionalismo sutsua aldarrikatzeak ez du zerikusirik iraultza sozialarekin. Euskal Herrian asko zabaldu da ikuskera hori: alegia, gero eta euskaldunagoa izan, orduan eta iraultzaileagoa izanen zarela. Eta hori ez da horrela. Euskalduna iraultzailea izanen da soilik munduko printzipio iraultzaileak bere egiten baditu.

Askapen prozesuan jarraitu beharreko estrategiari dagokionez, zeintzuk ziren ezker abertzale zabalaren baitan zeuden hipotesi desberdinak?

Autonomoek ez zuten baieztagaten iraultza sozialista derrigor etorriko zenik, baina ez zuten aukera hori ukatzen, eta ondorioz, ez zeuden prest demokrazia burgesak onar zezaileen programa taktiko bat babesteko.

Hala ere, autonomoen aldetik ez zen antolaketa-batasunik, ezta batasun estrategikorik ere. Askotan, gainera, aski gaiztotu ziren talde batzuen arteko harremanak.

Milien iritziz, argi zegoen erre-gimen demokratiko burges berria diktadura militarren jarraipen hutsa zela, eta hori babestu zuten, gutxi gorabehera, Alternatiba Demokratikora

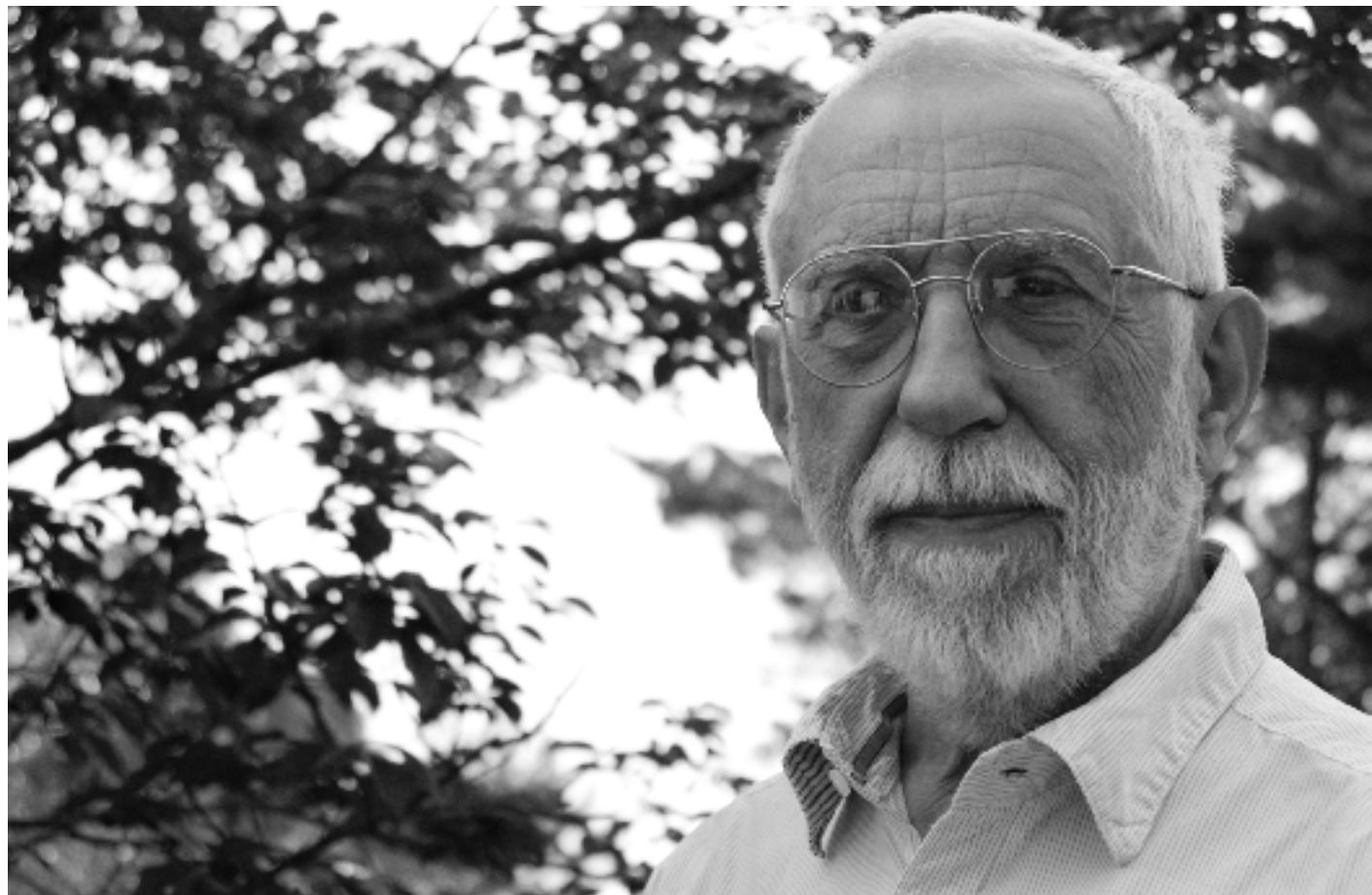
arte. Matxinada baztertu, eta negoziazioaren bidea hartu zuten. Zergatik hartu zuten bide hori? Simpleki iraultzarako baldintza objektibo eta subjetkiborik ez zela pentsatu zutelako: Estatuko gainerako lurrealdeak ez zeuden Euskal Herriko borroka-mailan eta, era berean, gure herrian, gizartea erosotasunean erortzen ari zen. Eduki erreformista negoziatzea bilakatu zen xedea, beraz, jada ez zegoen herriari protagonismoa eman beharrik, aski zen erakunde batek gidaritza osoa hartzea. Baino hori ez zen ETAK unera arte izandako jarrera; izan ere, herriaren zerbitzura zegoen erakunde bezala definitzen zuen ETAK bere burua, eta modu erabat esplizituan gainera.

Polimilien artean jarrera aski desberdina zen. Pertur eta haren lagunen analisen arabera, borroka armatuak zuzendaritzaz politiko baten pean jardun beharra zuen —*milen* eskema itzulikatuz—, eta borroka armatura baliatu beharra zegoen Estatuak zituen kontraesanak areagotzeko. Haien analisen arabera, ez zen Estatuaren iraultza egiteko aukerarik; alabaina, sektore erreakzionarioenak kolpatuz, uste zuten burgesia progresista behartu zezaketela proletalgoaren iraultza babesten zuten taldeekin bat egitera. Hau da, iraultza egikaritzeko baldintzak sortu eta indar-korrelazioak aldatu nahi zituzten; hori lortuz gero, borroka militarra bigarren planora pasatzeko aukerak egon zitezkeela uste zuten, borroka politikoaren mesedetan. Hori zen *polimilien* hipotesia, hastapenean behintzat. Gero, Euskadiko Ezkerrak eginen zuena, beste gauza bat da, eta ez da nahasi behar Pertur eta haren lagunen ereduarekin.

80eko hamarkadan gauzak dezena aldatu ziren, ordea...

Bai, hori guztia 1982aren bueltan zapartatu zen, baina zapartatu benetan. *Tejerokadak* huts egin zuenean (edo agian ez zen huts bat izan, eta behar zena ekarri zuen...) bi gauza gertatu ziren: batetik, 1978ko Konstituzioaren inguruan frankismoa erres-

**Aukera arrazionalak egon bazeuden
pentsatzeko posible zela polimiliek erdietsitako
amnistia lortzea, duintasun handiagoarekin
eta, gainera, KAS Alternatibaren puntuekin
batera. Bide horrek eraman zituen 1989ko
Aljeriako elkarrizketetara**

petatzen zuen sistema ustel bat ezarri zela, PSOEren gidaritzapean gainera; eta bestetik, Europako demokrazien izaera autoritario eta antiiraultzailea sendotzen ari zela. Aldaketa horiek, aukera iraultzaileak moztu eta borroka armatuaren praktika leku zuten Europa osoan. Hamarkada horretan deseginen ziren *polimilien* bi adarrak —zazpigarrenak (1982) eta zortzigarrenak (1986)— eta KAAk (1984 inguruan). ETA militarrak, zuen indar handiaren jabe, jarraitzea erabaki zuen Estatua negoziatzera behartuko zuela sinetsita.

Zein balantze egiten duzu, gaurko egunez, joera horien inguruan?

Balantzea egiteko, ezinbestekoa da kontuan hartzea momentuan zen ikusten zen aukera gisa, zer gaitasun

zeuden eta zein zen garaiko pentsaera. ETA militarrak egin zituen hautu estrategikoak militarki eta logistikoki oso indartsu zegoen une batean egin zituen. Jende oso trebatua eta sostengu sozial handia zuen, horrela ulerzen da borroka armatuaren bidean jarraitu izana beste taldeak desegiten ari zirenean. Finean, aukera arrazionalak egon bazeuden pentsatzeko posible zela *polimiliek* erdietsitako amnistia lortzea, duintasun handiagoarekin eta, gainera, KAS Alternatibaren puntuekin batera. Bide horrek eraman zituen 1989ko Aljeriako elkarrizketetara.

Elkarrizketa horien hausturak, eta gerora *Oldartzen-en* —ekintza armatuaren jomugen hedapena— garaiek era-kundea masengandik aldendu zituztela esan liteke. Etsaia negoziatzera eta amore ematera bultzatzeko xedez,

ETAk taktika terroristak baliatu izan ditu, jomuga zibilak kolpatuz. Horrek eragin ikaragarria izan zuen masekiko zuen atxikimenduan.

Ezin zen jakin zer gertatuko zen, baina nire ustez, Aljeriakoa izan zen aukera onena duintasunez bukatzeako, eta hori zen ezker abertzalearen barnean pertsona andana batek zeritzona. Hala ere, horretaz gain, jende askok borroka instituzionala lantza-puntan jartzeko abiapuntu bezala ikusten zuen estrategia politiko-militarraren amaiera.

Matxinadatik erreformismora salto egin zen orduan...

Ez da ahantzi behar, Herri Batasuna sortu zen unetik abertzale erradikalen batasuna lehenetsi zela ororen gainetik, *miliek* egin bezala. Ezker

abertzaleik jende anitz bota da espainolista zelakoan, baina inor ez da bota sozialista edo komunista ez zelako. Horrek azaltzen du monzonismoak ezker abertzalean hartutako indarra, eta haren eraginari buruzko kritika es-kasia. Hala ere, horrek ez du kentzen balio handiko jenderik ez zenik horien artean.

HBren bidez, abertzale erradicalek aukera eta aukera erreformista abantailatsuak lortu zituzten, eta horietan sakontzeko itxaropena zuten. HBk lehen bozeman parte hartu ez bazuen ere, ez zen izan demokrazia ordezka-tzailean sinesten ez zuelako, baizik eta berme demokratiko askirik — amnistia, alderdien legaltasuna... — ez zegoelako. Azken finean, pertsona horiek uste zuten erakundeetatik gehiago egin zitekeela euskalduntasunaren eta autodeterminazio eskubidearen alde, eta argi ikusten zuten borroka armatua eta herri mugimendua, borroka instituzionalarekin lotuta emaitza hobeak lor zitezkeela. Iuskera hori, adibidez, Leitzarango autobidearen kontrako borrokan kondentsatu zen. Praktika hori demokrazia formalarekin eta klase borrokatik aldendutako ekimenei estuki lotua dago, eta badi-rudi gaur egun ere, borroka armatua baztertuta, hori dela kredoa.

Erakunde armatuak zein eredu babesten zuen horren aurrean?

Erakundean pentsatzen zuten borroka armatua izan behar zela mugimenduaren erpina, masa mugimendua haren inguruan antolatuta eta borroka instituzionala buztanean kokatuta. Baino HBk hauteskundeei begira zuen ahalmena modu *errealistan* —insti-tuzioetan— baliatu nahi zutenek ere beren aldetik tiraka jardun zuten, noski. Jende hori beti izan da ezker abertzalean; engaiamendu sendoa izan dute eta errepresio latza pairatu dute. Sektore horrek oso kolpe latzak jasan zituen Lizarra-Garaziko eta Loiola-Genevako elkarritzetak hautsi zirenean, bai Estatuaren partetik, baina baita erakundearenetik ere. Azken

saiakera horren ondotik, eta *Oldartzenen*-ek ekarritako desmasia gelditu asmoz, HBko talde horrek hartu zuen egoerari itzulia emateko deliberoa, eta horiek izan ziren, hain zuzen ere, ezker abertzalean jarrera sozialdemo-krataren protagonista.

Hala ere, aldaketa hori ezker aber-tzalearen oinarriarekin hautsi gabe gauzatzea lortu zen, ezker abertzalea errepresioak estuki trinkotutako komunitate bat zelako, eta ardura-dun politikoekiko diziplina zorrotza eta miresmena zegoelako, 30 urtez ereindakoa. Hori dela eta, naturala da aldaketa kritikoa belaunaldi gazteek ekarri izana egun.

Zure iritziz, zer ekarri du ezker abertzalean ildo sozialdemokrata nagusitu izanak?

Sozialdemokraziaren istorioarekin kontuan hartu behar da, sozial-demokratak ez direla izan infiltratu batzuk, baizik eta bilakaera bat izan duten sozialista iraultzaileak. Haiek pentsatzen dute herriarentzako onena erakundeetan nagusitasuna irabaztea dela, hots, erakundeetatik erreforma sozialak egitea posible dela, eta ez direla soilik langile-klasearen ordezkari izan behar, baizik eta askatasuna merezi duen herri oso batena. Horrek atea irekitzen dio klaseartekotasunari, eta demokrazia ordezkatzalearen onarpenari, demokrazia zuzenaren kaltetan.

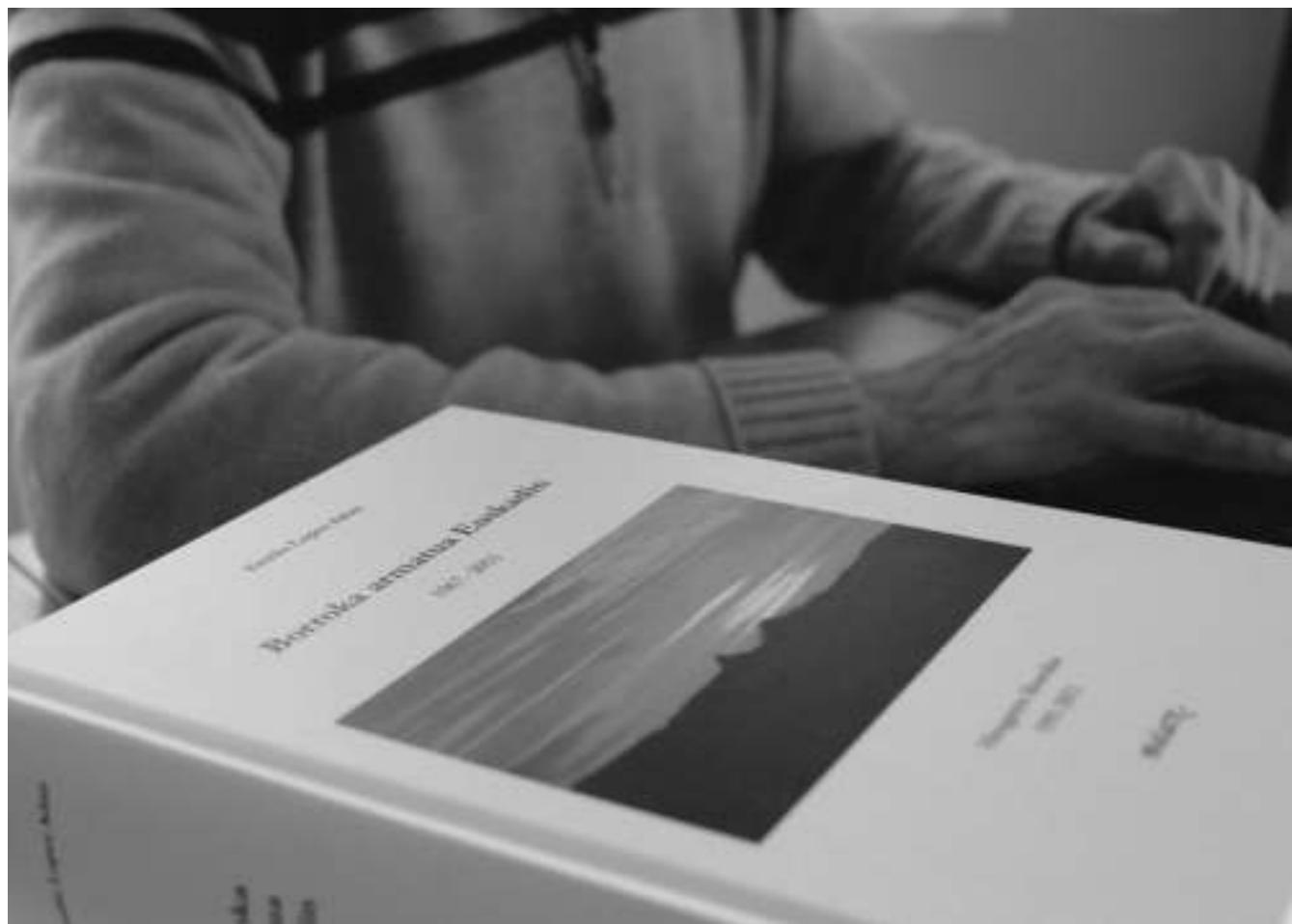
Bilakaera pertsonalak ezberdi-nak izan dira, jakina, baina oro har, zer gertatzen da ildo sozialdemo-kratarekin? Ba, azkenean, ordenarekin eta boterearekin identifikatzen hasten dela eta une batetik goiti, bide erreformista kaltetzen duten “ameskeria” iraultzaileen kontrako erre-presioa bidea irekitzen diola. Eta hori sozialdemokrazia boterera heldu zen lehen unetik gertatu zen, nola hil ziren bestela Rosa Luxemburg eta Karl Liebknecht?

Mende bukaeratik, alabaina, sozial-demokraziak Frantziako mitterrandis-moaren edo Inglaterrako blairismoaren joera jarraituko du, kapitalismoari ekonomia gidatzeko zilegitasun osoa esleitura, eta Estatuaren haren zerbitzari bilakatuta: sozial liberalismoa, funtsean. Eboluzio hori gertatu bada mundu osoan, nola pentsatu daiteke Euskal Herrian ezberdin gertatuko denik? Hau da, nola sinets daiteke euskaldunok erakundeetatik eta ka-pitalismoarekin konfrontazio garbirik izan gabe, iraultza eginen dugula? Beste lekuetan gertatu dena, bada, hemen ere gertatuko da, eta euskal-duntasunak ez gaitu horren kontra txertatzen.

Hala ere, ez dut ukatzen pertso-na horiek bide hori herriarentzat mesedegarri dela pentsatuz abiaturik zutenik.

Herri Batasuna sortu zen unetik abertzale erradikalen batasuna lehenetsi zela ororen gainetik, miliek egin bezala. Ezker abertzaleik jende anitz bota da espainolista zelakoan, baina inor ez da bota sozialista edo komunista ez zelako

**«Euskal Herrian
borroka armatua
egin dugun
militanteok beti izan
dugu helburutzat
askatasuna,
nacionala zein
soziala, eta
horregatik, gudari
guztiekin leku bat
merezi dute munduko
askatasunaren
aldeko borrokaren
historian»**

Era berean, aski kritiko ager-tu zara joera bakezaleekin, eta preso politikoentzako trataerarekin.

Bai, eta sozialdemokraziarekin lotu daiteke bakezaletasuna, baita borroka armatuaren kondena ere. Urte gutxian, estrategia politiko-militarra balizketik, biolentzia orori politika egiteko zilegitasuna kendu diote. Alabaina ezin dira parekatu arma sofistikatu bidezko biolentzia eta kale borroka. Bakezaletasunak edozein jazarpenetik babesteko zilegitasuna ukatzen badu, errepresio indiskriminatuari bidea irekitzen dio. Are larriago izan liteke, delako bakezaleek *jarraitxu* berriak isolatu eta indar errepresiboen eskutan uzten baditzte, gobernu sozialdemokrata autoritarioak sostengatzentzutuz bitartean. Nik uste, aurreko hamarkadetan borrokan aritu den eta errepresio latza pairatu duen jende zintzo asko dagoela gaur egun kontzientzia arazo larriekin. Baino aurreko borroka fasea eta errepresio gogorra ezagutu ez duten sozialdemokrata berrieik, soilik egungo egoera ezagutuko dute, eta errazago emanen dituzte urratsak jarrera autoritarioetara.

Zentzu horretan, bakezaletasuna eta preso politikoentzako gaia uztartze-ko, presoen biktimizazioa izan dela pentsatzen dut, hau da, presoei beren izaera politikoa eta duintasuna ukatu zaizkiela, baita ezker abertzalean ere.

Aldiz, ETAn eta haren inguruko mugimenduetan militatu duten pertsona guztiekin askatasunaren alde egin dute borroka: gudariak, gudari dira eta kitto. Horregatik, preso guzti-guztiekin, baita kritikatu dudan azken buruzagiarekin ere, elkartasunez, amnistia aldez tukotu dut.

**Borroka armatua Euskadin
1967-2011 lana argitaratu berri
duzu, 40 urtez Euskal Herrian
izan diren ekintza armatu
guztien ikerketan oinarrituta.
Zein da lan horren asmoa?**

Beharrezko iruditu zitzaidan gure borroka armatuaren kronika bat egi-tea, egitateetan oinarrituta, mistifikaziotik eta bertsio ofizialetatik aske: borroka armatua-ekintza armatuak; guk egin ditugunak, eta guri egin dizkiguteneak. Horrenbestez, ekintza guztiak banan-banan ikertu ditut, eta bakoitzean honakoa bildu dut: zer gertatu zen, zer esan zen momentuan (agiriak, prentsa, adierazpenak...), zer iritzi eman den ikerketetan eta azkenik, gaur egun protagonistek beren memorietan zer esaten duten.

Dokumentazio lan horren ostean, biharko eguneko borrokari ekarpena egin nahian, arazo estrategiko eta arazo etikoentzako inguruko hausnarketa plazatzen da. Zentzu horretan, anitzetan ikusiko dugu nola akats etikoek, akats estrategiko ikaragarriak ekarri dituzten; esaterako, ekintzek zibilak kolpatu dituztenean. Kritika eta hausnarketa guztiak asmoa, guk geuk eraman genuen borrokaren zentzua ulertzea litzateke, baita etorkizuneko borrokari ekarpena egitea ere; eta jakina, ikuspegia errepresiboa inola ere elikatu gabe.

Edozein kasutan, Euskal Herrian borroka armatua egin dugun militanteok beti izan dugu helburutzat askatasuna, nazionala zein soziala, eta horregatik, gudari guztiekin leku bat merezi dute munduko askatasunaren aldeko borrokaren historian. /

Barrikada bereko lagunak

Testua
Imanol Satrustegi

Irudiak
Archivo de la Transición
Mikel Alonso

Euskal Herrian XXI. mendearen hasieran gizarte mugimenduetan korronte politiko batek izan du nagusigoa, protesta mugimendu horien ia erabateko monopolioa izateraino. Baino, hori ez zen beti horrela izan; iraganean beste korronte iraultzaile batek «euskal masa mugimendu erradikalean» errotze ahalmen handia izan baitzuen, ezker abertzalearekin batera. Korronte hari ezker iraultzaile edo ezker erradikal esaten zitzaien. Zenbait sektorek, modu bidegabean, korronte hura mespretxatu zuten espanyolista edo sukurtsalista izatea leporaturik. Alabaina, korronte hura klase borrokak gurean hartu zuen formetako bat izan zen eta Euskal Herriaren tradizio iraultzailearen ezinbesteko pieza osatu zuen.

Mikel Alonso, *La calle es nuestra liburutik*

Orain dela gutxira arte, klase borroka eta sozialismoaren aldeko borroka ahaztu xamar zeuden; gizarte mugimenduetan bazterreko papera jokatzen zuen bandera gorriak. Euskal Herrian urte luzez borroka sozial gatazkatsuak egon izan diren arren, sozialismo errealaen porrotak eta mugimendu abertzaleetan joera burges-txikien influentziak hori horrela izan zedin eragin zuten.

Baina beti ez zen horrela izan, garaia batean klase borrokak zentraltasun handia izan baitzuen Euskal Herriko mugimendu iraultzailetan. Frankismoaren hondar urteetan Hego Euskal Herriko oposizio antifrankistan izaera iraultzailea zuten hainbat alderdi komunista eratu ziren. Alderdi horiek, nazioarteko koiunturak eta espektatiba iraultzaileek lagunduta, oihartzun handia izan zuten eta eragin esparru zabalak lortu zituzten, batik bat langile mugimenduan. Alderdi horiek guztiek 60ko hamarkadaren bukaeraren bueltan izan zuten jatorria eta beraien go- rengo unea trantsizioko urte giltzarrietan izan zen (1975-77). Mobilizazioen bidez gizartearen sektore ugarirekin bat egitea lortu zuten eta diktadura frankista higatzen lagundu zuten. 1980ko hamarkadaren hasierarako, aldiiz, korronte iraultzaile hura gainbeheran sartu eta ahitu zen. Besteak beste, Euskadiko Mugimendu Komunista (EMK), Organización Revolucionaria de Trabajadores (ORT), Liga Komunista Iraultzailea (LKI, lehenago LCR-ETA VI), Komunisten Liga (LC), Partido del Trabajo de España (PTE, aurretik Partido Comunista de España -Internacional-) edo Ezker Komunista Erakundea (OIC-EKE) bezalako alderdiez ari gara¹. Horiek izan ziren garrantzitsuenak, besteren bat ere izan bazen ere.

Langile mugimenduaren porrot orokorraren ondorioz, tradizio iraultzaile horien inguruko memorian etena geratu zen. Belaunaldien arteko lotura hautsi zen eta gaurko komunistek ez dituzte orduko lengoaia, leloak edo antolaketa ereduak ezagutzen ere. Baino azken urteetan klase izaera duten

Frankismoaren hondar urteetan Hego Euskal Herriko oposizio antifrankistan izaera iraultzailea zuten hainbat alderdi komunista eratu ziren

mugimendu politikoen loraldi garaia bizi dugu. Gar iraultzailearen berpizkunde gertatzen ari da eta iraganeko kultura errebeldeen ezagutza egungo mugimendu sozialistentzako baliagarria izan daiteke. Bainaz ez nazazue gaizki uler: helburua ez da garai harko langile kultura eta estetika akritikoki kopiatzea, hori folklore hutsa baliatzateke. Momentu hartako baliabideek, garaian garaiko beharrei erantzuten zieten eta gaur egungo gizarte mugimenduek bestelako baliabideak behar dituzte, garai honi dagozkionak. Baino baliabide propio berriak sortzeko, langile mugimenduaren eta mugimendu sozialen iragana berreskuratzea aberasgarria izan daiteke.

NOLA ETA NONDIK SORTU ZEN EZKER IRUALTZAILEA?

60ko hamarkadaren bukaera aldera, mundu guztiko mugimendu askatzaileek bultzada handia bizi izan zuten. Klase borrokaren intentsitatea zorrotzen ari zen, Hirugarren Munduko herrialdeak altxatzen ari ziren eta bazirudien munduko edozein txokotan aldaketa sozial sakonak lor zitezkeela. Gerra Hotz betean, kapitalismoa eta sozialismoa lehia bizi-bizian zeuden, eta Sobietar Batasunaren izate hutsak –askorentzako kritikagarria zen arren– eraldaketa sozialerako aukerak irekitzen zituen. Hala bada, nazioarteko erradikalizazio prozesu orokor hori 68 Luzea edo Klase Gizartearen Aurkako Bigarren Oldarraldi Proletarioa izenez

Alderdi horiek guztiekin 60ko hamarkadaren bukaeraren bueltan izan zuten jatorria eta beraien gorengo unea trantsizioko urte giltzarriean izan zen (1975-77)

ezagutzen da egun.

Aldi berean, gerraondoko urte horietan, ekonomia kapitalista inoizko hazkunde ekonomiko handienean murgilduta zegoen. Hasiera batean, diktadura frankista zela eta, Espania Europako gainerako herrialdeetako egoeratik bereizirik geratu zen: atzerraldi ekonomikoan eta isolamendu politikoan murgildurik. Baino egoera 1950eko hamarkadaren erdialdean aldatzen hasi zen, AEbekin egindako akordio komertzialen eta 1959ko Egonkortze Planaren ondorioz. *Desarrollismoa* izeneko bultzada industrializtaileak Hego Euskal Herriaren egitura ekonomikoa irauli zuen; batik bat barnealdeko probintzietaan, Arabak eta Nafarroak erabateko industria iraultza bat bizi izan zuten eta. Hazkunde ekonomiko hura eredu fordistako kapitalismoan oinarritu zen eta proletariotzaren izaera eta osaera erabat aldatu zituen.

Aldaketa sozioekonomiko sakon horien ondorioz, landa exodoa eta nekazari ugariren proletarizazioa gertatu zen, langile-klase berri bat sor zedila eragin zuena. Langile-klase hura gehien bat pertsona gaztez osatua zegoen eta ez zeukan gerraurreko tradizio ezkerriarekin lotura zuzenik. Laster, kapitalismoaren eredu berriarekin batera, enpresari eta langileen arteko harreman berriak eratu ziren eta lan-gatazken aldi berri bat ireki zen, batik bat 1958ko Hitzarmen Kolektiboen legea onartu zenetik. Testuinguru horretan, langileek elkarrekin jasandako eta partekatutako biziaren bidez (esplotazio esperientziak, behar ekonomikoak, borrokak...) identitate berri bat (subjektibitate edo «gu» berri bat alegia) eratu zuten. Modu hartara, langile-klase hark kontzientzia hartu zuen eta subjektu historiko gisa eratu zen².

Laster langile-klaseak kontzientzia hartu zuen eta bere interesen defentsarako tresna eraginkorrik eratu zituen: klase elkartasuna eta Langile Batzordeak (gaztelaniazko CCOO, oinarriko langile-elkartea unitarioak ziren eta ez gaur egun ezagutzen dugun sindikatu

Ezker iraultzailearen korronte politikoa, beraz, klase borrokaren errealitate berri horri erantzuteko sortu zen, nazioarteko erradikalizazio testuinguru horretan

burokratikoa)³. Ezker iraultzailearen korronte politikoa, beraz, klase borrokaren errealitate berri horri erantzuteko sortu zen, nazioarteko erradikalizazio testuinguru horretan.

Jakina den bezala, ezker iraultzaileak ez zuen korronte bateratu eta barker bat osatu. Izen ere, erreferentzia ideologiko ezberdinak (maoismoa, trotskismoa, leninismoa, hoxhaismoa, kontseilu-komunismoa...) hainbat talde elkarren artean lehian aritu ziren espazio politiko mehar batean. Oro har, elkarrekin guztiak hainbat iturburutan izan zuten jatorria: ikasle mugimendu erradikalizatuan, PCERen ezkerretik gertatutako zatiketean (batik bat, Espanian), ETAren korronte obreristean eta mugimendu apostoliko kristau erradikalizatuetan. Euskal Herrian, alabaina, eragin gehien izan zutenak azken biak izan ziren.

Alde batetik, ezker erradikalaren iturburu kristauak jende zapalduen gana hurbildutako sektore apostoliko

erradikalizatuetan izan zuen jatorria, Elizaren doktrina sozialaren eta Vaticano II. Kontzilioaren (1962-1965) ondorioz. Hermandad Obrera de Acción Católica (HOAC), Juventud Obrera Católica (JOC) edo Vanguardia Obrera Social (VOS) bezalako elkartearen hasierako helburua ebanjelioa gizartearen sektore baztertuenei eramatea zen. Elkarte horien zeregina langileen sozializazio esparru kristauak bultzatzea izan zen eta, hasiera batean, ez zuten zuzeneko aktibismo politikorik egiten: langileei lanbide heziketa, formakuntza izpirituala eta aisiaaldi merkeea eskaintzen zizkieten. Jarduera horiek guztiak nolabaiteko sozializazio prepolitikorako esparru izan ziren⁴. Baino laster, mugimendu horietako kide ugari erradikalizatu zen, langileen behar gorriekin eta askatasun ezarekin talka egiterakoan, eta kontzientzia soziala piztu zitzaien. Katolizismo sozialaren parte ziren elkarrekin ezker iraultzailearen sorrera ahalbidetu

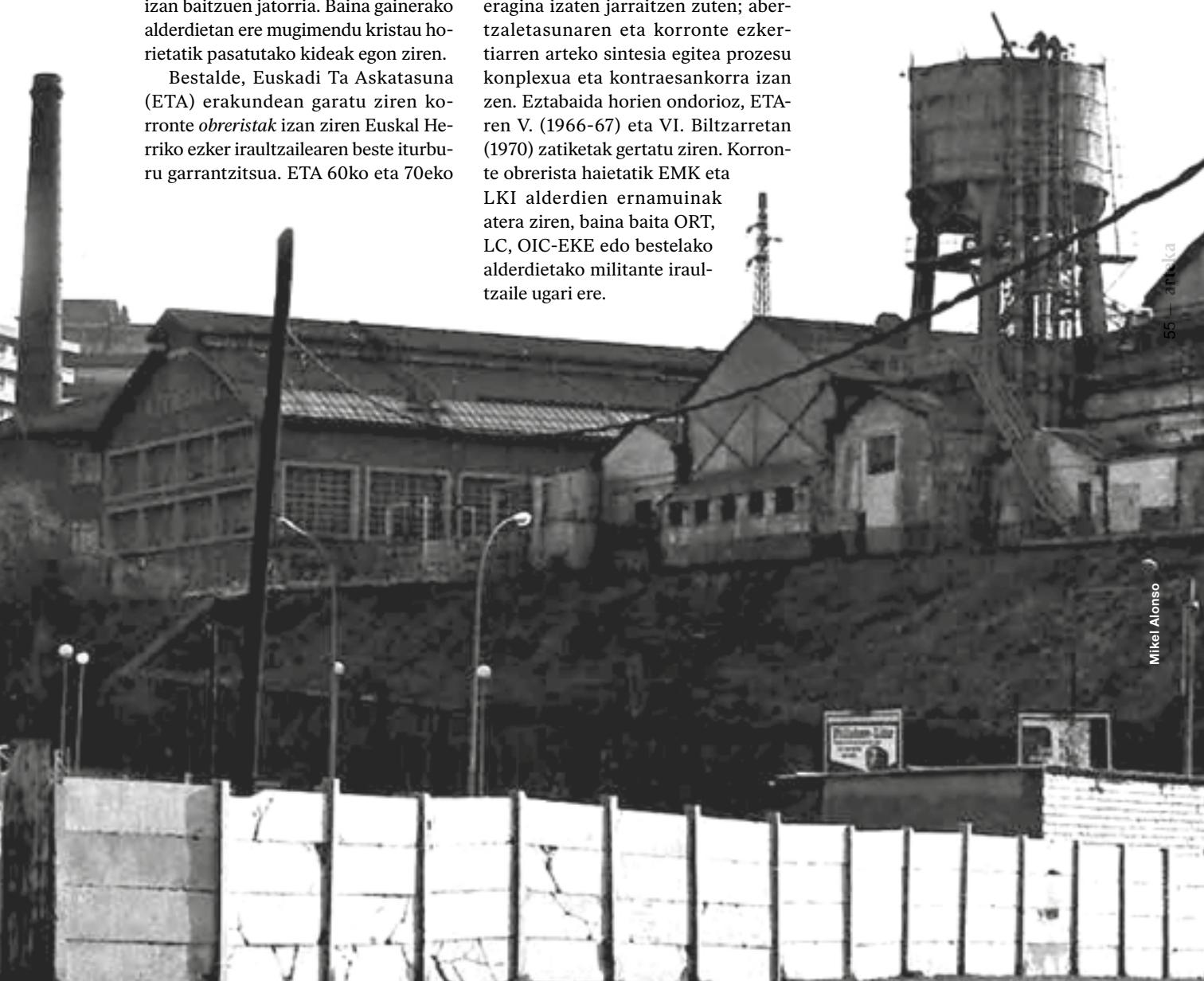
zuten, militanteen topagune eta formakuntza eskola izan zirelako. Gainera, Elizak erraztasun legalak zituenez, bere elkarguneak eta baliabideak ezker iraultzailearen lehendabiziko urratsetarako baliagarri izan ziren. Halaber, elkarteko kristauetatik eta apaiztegitik pasatutako lagun askok alderdi iraultzaileak militantez eta koadroz hornitzen zituzten. Etsenplu garbiena, ORT alderdi maoistarena izan zen, VOS elkarteko jesuitako kideek sortutako AST (Acción Sindical de Trabajadores, Langileen Ekintza Sindikala) sindikatuaren izan baitzuen jatorria. Bainan gainerako alderdietan ere mugimendu kristau horrietatik pasatutako kideak egon ziren.

Bestalde, Euskadi Ta Askatasuna (ETA) erakundean garatu ziren korronte obreristak izan ziren Euskal Herriko ezker iraultzailearen beste iturburu garrantzitsua. ETA 60ko eta 70eko

hamarkadetan komunisten haztegi izan zen. *Desarrollismo* industria-lizazio azkarrak sortutako aldaketa demografiko eta soziologikoek mugimendu abertzalean ere eragin zuten. Horrek guztiak ETaren baitan aber-tzaletasunaren inguruko hausnarketa piztu zuen, eta 1960ko hamarkadatik nazionalismoa eta ezkertiaritasuna uztartzeko saiakera teorikoa egin zuen erakunde horrek. Alabaina, iraganeko doktrinen arrastoek (esentzialismoa, etorkinekiko mesfidantza eta abar) ETaren sektore batzuetan oraindik eragina izaten jarraitzen zuten; aber-tzaletasunaren eta korronte ezker-tiarren arteko sintesia egitea prozesu konplexua eta kontraesankorra izan zen. Eztabaida horien ondorioz, ETaren V. (1966-67) eta VI. Biltzarretan (1970) zatiketak gertatu ziren. Korronte obrerista haietatik EMK eta LKI alderdien ernamuinak atera ziren, baina baita ORT, LC, OIC-EKE edo bestelako alderdietako militante iraultzaile ugari ere.

LILURA IRAULTZAILEA: KAPITALISMOARI AURREZ AURRE BEGIRATU ZIOTENEKOA

Hasiera batean, 60ko hamarkadaren bukaeran, borrokak sortzea zaila eta nekeza zen. Behar gorriak zeuden arren, ez zen erraza jendea mugiaraztea, beldurrak eta errepresioak pisu gehiegi baitzeukaten. Bainan urte gutxiren buruan, ezker iraultzaileak Hego Euskal Herriko oposizio anti-frankistan errotzea lortu zuen, batik bat langile mugimenduan. Bere mili-

tanteek lantoki ugaritan Langile Batzordeak (CCOO) antolatu eta sustatu zituzten, eta pixkanaka mobilizazioak ugaritzen eta zabaltzen joan ziren. Oso antzekoak izanagatik ere, haien artean zatiketa handia zegoen eta lurraldetan zehar ezarpen zatitua izan zuten, eskuinaldez eskualde korronte bat nagusitzen zen eta. Iruñerrian, Tolosaldean eta Erriberako nekazarien artean ORT zen nagusi. EMKK indar handia zeukan Bilboko itsasadarreko Eskuinaldeko lantegietan (Ezkerraldean gutxieago); Gipuzkoako CCOOen korronte nagusiena kontrolatzen zuen; eta Iruñean eta Tuteran presentzia nabarmena zeukan. OIC-EKEren kasuan, Gipuzkoa izan zen erakunde horren indargune estataletako bat (batik bat, Oarsoaldea inguruan), bertan Langile Komiteak (Comités Obreros) erakundearen bidez parte hartzen zuen langile mugimenduan. LCR-LKIk, LCK eta PTEk ere presentzia nabarmena (baina eskualdearen arabera aldakorra) izan zuten, eta baita bestelako alderdi eta elkartea erradikal minoritarioagoek ere. Gasteizen, aldiz, mugimendu erradikalen garapena berantiarra eta autonomoa izan zen, 1976 urtearen hasieran bat-batean lehertu zena⁵. Ipar Euskal Herriari dagokionez, bestalde, ezker erradikal frantziarrak Hegoaldean baino eragin gutxiago izan zuen: Ligue Communiste Révolutionnaire (LCR) trotskistaren eta *Révolution!* sasi-maoistaren presentzia izan zen.

Espainiako lurralte gehienetan ez bezala, ezker erradikaleko alderdiek langileen aldarrikapenerik bat egi-tea lortu zuten eta masa mobilizazio arrakastatsuak gidatu zituzten, PCE erreformistaren ahalmenaren gainetik. Esate baterako, 1974ko abenduaren 11an MCEk, ORTk, eta Gipuzkoa eta Nafarroako Langile Batzordeek (Eskuinaldeko CCOOen, ORTren, MCERen, LCR-ETA VIren eta LCren babesarekin batera) greba orokorrerako deialdia egin zuten, CCOOen Koordinadora Orokorraren eta PCERen iritzien aurka. Arrakasta handiko mobilizazioa izan zen, Gipuzkoa, Bizkaia eta Naf-

rroako 200.000 bat langile mobilizatu zituelako. Greba horrek Hego Euskal Herrian PCERen eta alderdi iraultzaileen artean zegoen indar korrelazio berezia agerian utzi zuen. PCERen ezkerrera kokatzen ziren alderdiek giharra erakutsi zuten eta Carrilloren alderdiaren gidaritzarik gabeko mobilizazio arrakastatsuak egin zitezkeela argi geratu zen⁶. Ezker abertzaleak, bien bitartean, langile mugimenduan eragiteko ahalmen mugatua zeukan. Adar militarraren gehiegizko pisuaren ondorioz, ezker abertzale *zibila* eratu gabe zegoen, eta horrek, sektore sozial zabalagoekin harremana lotzeko zailtasunak sortzen zizkion.

1977ra arte, mobilizazioen joera orokorra gorakorra izan zen: gero eta jendetza ugaoak eta arrakastatsu ugaoak. Gainera, mobilizazioetako aldarrikapenetan elementu gehiago txertatzen hasi ziren, mota askotariko deialdiak nahasten baitziren: borroka fronte bakoitzeako aldarrikapenetatik hasi (auzoko, ikastetxe edota lantokiko aldarrikapen laboralak), beste lantoki batzuekin elkartsun lanuzteetatik pasa, eta izaera erabat politiko edo antierrepresentiboa zutenetara arte. Aldarrikapen guztiak —hurbilekoak eta konkretuak zirenak zein orokorrakoak zirenak— batera egiten ziren, dena nahasi egiten baitzen. Ondorioz, lantegietan etengabeko aktibitatea zegoen eta orduko militante batzuek esaten duten bezala: «ez zen hilabete bat bera izan soldat oso-osorik kobratu genuenik».

Ezker abertzaleak, bien bitartean, langile mugimenduan eragiteko ahalmen mugatua zeukan. Adar militarraren gehiegizko pisuaren ondorioz, ezker abertzale zibila eratu gabe zegoen, eta horrek, sektore sozial zabalagoekin harremana lotzeko zailtasunak sortzen zizkion

Gainera, gizarte sektore zabalen onarpena eta errekonozimendua zeukan eta militanteek babes hori sentitzen zuten. Baino ez bakarrik langile mugimenduan, beste gizarte mugimenduetan ere borroken dinamizatzaile eta antolatziale papera jokatu zuten. Auzo mugimenduak, esaterako, langile auzoetako biztanlearen beharren inguruko borrokak antolatu zituen, azpiegitura eta bizi-baldintza egokiagoak eskatzeko. Mugimendu feministan, halaber, ezker iraultzaileko militanteek ere oso paper garrantzitsua jokatu zuten, lehendabiziko elkartea feministen sorrengan parte aktibo izan baitziren.

Alabaina, mugimendu horietan parte hartzen zuen elementu antolatu ak-

tiboa zen arren, ezker iraultzaileak mobilizazioen gainean zeukan gidaritza eta kontrola eztabaidegarria zen. Izan ere, mobilizazioetako asko oso modu espontaneo eta kontrolatu-gabeen gertatzen ziren, masa mugimenduak autonomia handia zeukan eta. Batik bat, eraso errepresiboei eman beharreko erantzunetan, horietan mobilizazioak bat-batekoak eta masiboak izaten baitziren, Gasteizko sarraskiari (1976) edo Amnistiaaren Aldeko Astean (1977ko maiatz) gertatutako heriotzei emandako erantzunak bezala. Ezker iraultzaileko alderdiek masa-mugimendu hura antolatzen zuten, baina ez zuten erabat kontrolatzen.

Edonola ere, 1970eko hamarkada er-

dialderako borrokak borborka zeuden, garai hartan giro soziopolitikoa irakiten ari zela baitzirudien. Langile mugimendua oso aktibo zegoen eta klase erakundeek protesta eta mobilizazioak egiteko baliabide eraginkorrak zitzuten (klase elkartasuna eta Langile Batzordeak). Horren ondorioz, errepresioa oso gogorra izanagatik ere, aldarrikapenak lortzeko ahalmen handia zeukaten. Urte horietan, gainera, mobilizazio arrakastatsuei esker, lanaren errenta kapitalarenaren gainetik hazi zen; hau da, langileen presioaren ondorioz kapitalisten mozkin tasa jaisten hasi zen⁷. Hainbestekoa zen langile mugimenduaren ahalmena ezen lantoki batzuetan *errebeldia* eta *insubordinazio* keinuak

Askotan zuzendaritzak langile mugimenduaren eskakizunei men egitea besterik ezin zuen egin. [...] momentu batzuetan enpresarien autoritatea kolokan egon zen eta ordena soziala mehatxupean jarri zen. Ezker iraultzaileko militanteen artean, egoera aurre-iraultzaile baten aurrean zeudelako sentsazioa zabaldu zen

(kasik kontrabotere txikiak) egiteko ahalmena zutela, eta horien ondorioz, askotan zuzendaritzak langile mugimenduaren eskakizunei men egitea besterik ezin zuen egin. Garai hartan, ohikoa zen lanaldia etetea biltzar handiak egiteko, eta horietan ehunka langile elkartzen ziren. Behin baino gehiagotan, halaber, poliziak militanteren bat atxilotuz gero, bere lankide guztia gredetzen ziren eta enpresariei agintariei atxiloa aske uzteko erregutu behar izaten zieten ekoizpenari berrikiteko. Horren guztiaren ondorioz, momentu batzuetan enpresarien autoritatea kolokan egon zen eta ordena soziala mehatxupean jarri zen. Ezker iraultzaileko militanteen artean, egoera aurre-iraultzaile baten aurrean zeudelako sentsazioa zabaldu zen.

ESPAINOLISMOA DELA ETA

Ezkerreko alderdi gehienetan artean alderdikeria eta sektarismoa ohikoa zen eta oso maiz elkarri mokoka aritzen ziren. Eztabaidegai garrantzisuenetako bat nazio auziaren ingurukoa izaten zen. Esparru estataleko alderdi ezkerriarrak ezker abertzalearen kritiken jomuga izaten ziren, *españolista*, *sukurtsalista* eta *estatalista* izatea leporatuta; ezker abertzalekoei, aldiz, *nacionalista burges txiki*, *chauvinista* edo *etnizista* izatea leporatzen zitzaien. Zatiketak zatiketa, hala ere, egoerak eskatzen zuenean, ekintza batasuna nagusitzen zen eta mobilizazio garrantzisuetarako mugimendu iraultzaile gehienak elkar hartuta aritzen ziren.

Frankismoaren azken urteetan, na-

zio auziak garrantzi handia izan zuen eta aldarrikapen nazionalek diktaduraren eraispenean paper azpimarragarria bete zuten. Frankismoaren errelato nazionalak eta lurralteko antolaketaren ereduak, Espainiako nazio periferikoen sentimendu eta aldarrikapenekin talka egiten zuten. Ondorioz, frankismoaren aurkako borrokan euskal sinboloeak (euskarak, ikurrinak, aldarrikapen nazionalek...) konnotazio positibo, demokratiko eta aurrerakoia hartu zuten. Antifrankismoa eta ezkerriartasuna euskaltzaletasunarekin identifikatu ziren eta oposizioko mugimendu guztiak bereganatu zuten. Identifikazio prozesu horrek, gainera, *Euskal Berpizkunde Kulturalarekin* bat egin zuen (ikastolen sorrera, euskara batua, literatura, Kan-tagintza Berria...).

Nazio kontzentziaren zabaltze hori, ziur aski, ez zen modu berean gertatuko V. eta VI. Biltzarretako eztabaidarik gabe edo ETaren jardunarengatik izan ez balitz. ETAK oposizioaren diskurtso orokorra erradikalizatzen eta gogortzen lagundu zuen eta kontzentzia antifrankista eta nazionala zabalduarazi zuen. Independentista izatera pasa ez baziren ere, ezkerreko gainerako erakundeek autodeterminazioaren aldeko aldarria onartu zuten, auzi erretoriko hutsa baino gehiago izan zedin.

Aitzitik, arestian esan bezala, ezker abertzalea ez zen masa mobilizazioetan eragiteko gauza, eta esparru estataleko ezker iraultzaileko alderdiak izan ziren kontzentzia nazionala langile mugimenduan eta oposizio antifrankistak txertatzeko meritua izan zutenak.

Gainera, ekarpen garrantzitsua egin zuten, euskal sinbolo horien konnotazio positibo eta aurrerakoi hori lurralteko erdaldunetan eta langile etorkinen artean barneratzen lagundu zuten eta.

Alabaina, ezker abertzaleak eta ezker iraultzaile estatalak nazio auziaren inguruko ezberdintasunak zituzten, batik bat lau auzitan: 1) Estatalistek autodeterminazioa defendatu zuten, abertzaleek independentziaren leloa lehenesten zuten bitartean; 2) Antolaketa ereduari dagokionez, estatalistak Espainiako alderdien euskal adarrak ziren, abertzaleek jarrera «sukurtsalistatzat» zeukan; 3) Estatalistek Nafarroaren euskalduntasuna erreferendum bidez argitu nahi zuten. Abertzaleentzako, aldiz, Nafarroa Garaia Euskal Herriaren parte banaezina zen, galdeketa bidez zehaztu ezin zitekeena; 4) Azkenik, borroka armatua inguruko ezberdintasunak zituzten. Ezker iraultzaile estatalak ETaren indarkeriaren eraginkortasun iraultzailea zalan-tzan jartzen zuen, masa altxamendu iraultzaile baten aldekoak zirelako eta ez ETaren «terrorismo burges-txiki eta indibiduallistaren» aldekoak.

Hala ere, esan bezala, ezker iraultzaile estatalak modu aktiboan parte hartu zuen aldarrikapen nazionalen eta euskaltzaletasunaren aldeko mobilizazioetan. ETaren korronte *obreristatik* sortu ziren alderditan nazio auziak beti izan zuen garrantzi handia eta gaiarekiko sensibilitate berezia izan zuten (ETA VI. etik zetorren LKIn, batik bat). Gainerako alderditan, mugimendu abertzaleekin harreman zuzenik

Esparru estataleko alderdiak espanyolista anatemarekin gutxietsi bazituzten ere, aitortu behar zaie aldarrikapen euskaltzaleak eta nazio kontzientzia zabaltzen lagundu zutela

Mikel Alonso

**Trantsizioan zehar, eta konfrontazio
eredu berriaren aurrean, ezker
abertzaleak mugimendu erradikal eta
hausturazalearen erreferente bilakatzea
lortu zuen, monarkia konstituzional
berriaren aurka modu eraginkorrenean
eta gogorrenean borrokatzzen zen
mugimendu modura agertu baitzen**

izan gabe ere, antzera gertatu zen. ORT izan zen, ziur aski, nazio auziarekiko jarrera uzkurrena izan zuen alderdia; baina bere oinarri soziala –zuzendaritza ez bezala– euskal aldarrikapen nacionalekin oso identifikatuta sentitzen zen. Iparraldean ere, LCRK Frantziako Alderdi Komunista (PCF) jakobinoak baino jarrera positiboagoa izan zuen nazio auziarekiko: autodeterminazioaren aldeko jarrera izan zuen, nazio zapalduen borrokak babestu zituen eta ezker abertzalearekin harreman adeitsua izan zuen⁸.

Beraz, esparru estataleko alderdiak *españolista* anatemarekin gutxietsi bazituzten ere, aitor tu behar zaie aldarrikapen euskaltzaleak eta nazio kontzientzia zabaltzen lagundu zutela. Gainera, alderdietako batzuek euskal jatorria zuten eta Estatu guztia kontuan hartuta, beraien indargunea (hots, militanteen zati marduleneko bat) Hego Euskal Herrian zegoen. Ezker abertzaleak iraultza soziala eragiteko marko egokiena Euskal Herrikoan zela uste zuen, ezker iraultzaile estatalak, aldiz, Espainia osoko. Bainau auzi taktiko inguruko eztabaidaz aparte, bi kultura politikoen arteko harremana estua izan zen eta elkarri elikatu zioten.

GAINBEHERA ETA LEKUKO ALDAKETA

Arestian esan dugun bezala, 1960ko hamarkadaren bukaeran eta 1970eko hasieran mugimendu askatzaileek aurrerapauso handia eman zuten eta zenbaitetan burgesiaren eta imperialismoaren agintea kolokan jartzea lortu zuten. Mehatxu horren aurrean burgesiak erreakzio prebentiboa jarri zuen martxan eta, horretarako, 1973ko Petrolioaren Krisiak eragindako beheraldia baliatu zuen. Ondoko urteetan metaketa eredu fordista-keynesianista atzean utzi eta eredu neoliberala ezarri zen, enpresarien mozkin tasaren berrskurapena eta langile mugimenduaren gainbehera ekarri zuena. Krisiaren kostua langileen gain erori zen eta harreman sozial berrieik langile mugimenduaren porrota ekarri zuten.

Klase borrokaren joera orokorraren aldaketa horrek Euskal Herria trantsizio garai betean harrapatu zuen. Sarriz ahazten den arren, gogoan hartu behar da frankismoa klase izaeradun erregimena zela. Diktaduraren sortze-tiko arrazoiak langile mugimenduaren bultzada gelditzea eta burgesiaren mozkinia ziurtatzea izan ziren. Bainau 70eko hamarkada erdialdean, diktadurak burgesiari erabilgarri izateari utzi zion; langileen presioaren, krisi ekonomikoaren eta erakunde frankisten deslegitimazioaren ondorioz. Orduan, Gobernuak diktaduraren amaiera kontrolatu bat inprobisatu zuen, hitzarmen sozialaren bidez, sistema kapitalistaren onarpena ziurtatuko zuten babes sozial berriak bilatzeko. Enpresarien mozkinak ziurtatuko zituen hazkunde eredu berria behar zen, eta hori ezartzearen truke oposizioari errekonozimendu legala eta parte hartze publikoa eskaini zitzaitzkon. Oposizio moderatuak (PSOEk, PCEk, EAJk...) monarkia konstituzionalaren marko berria ontzat eman zuen.

Horrekin guztiarekin batera klase borrokaren aldi berri bat ireki zen. 68 *Luzearen* txinparta iraultzailea orduan itzali zen, espektatiba iraultzaileen atea itxi zelako. Halaber, langile-klasearen gainbehera hasi zen eta sindikatuek jarrera erasokorra baino, defentsiboa hartu behar izan zuten. Gainera, ordaintxe azaleratu ziren gizarte mugimendu berriak (feminismoa, ekologismoa, sexu askapena, bakezaletasuna...) bestelako hizkuntza, helburu eta borroka-ereduekin. Ondorioz, obrerismoak ordura arte gizarte mugimenduetan izan zuen zentralitasuna desitxuratu zen.

Testuinguru berri horretan, esparru estataleko ezker iraultzaileak eraginkor izateari utzi zion eta krisi larria bizi izan zuen. Oso zatituta zegoen kultura politikoa zen eta trantsizioan ez zuen asmatu programa bateratu eta koherente bat aurkezten. Gainera, zenbait momentutan haustura iraultzaile bat gerta zitekeela zirudien arren, gizartearen gehiengoak aukera moderatuen

alde egin zuen. Urte gutxitan, babes sozial handia galdu zuten eta emaitza elektoral apalak lortu zitzutzen. Bere militante eta jarraitzaile ugarik «desengainu» handi bat bezala bizi izan zuten egoera⁹. Joera hori Europako alderdi iraultzaile gehienetan nabaritu zen, eta errebeldia hotsen oihartzunak 80ko hamarkadan barrena entzun baziren ere, mugimendua pixkanaka apaldu zen.

Baina, indar errebelde hora ez zen erabat eta kolpetik desagertu. Hainbat tokitan erresistentzia fokuak geratu ziren, batik bat aldarrikapen nacionalei lotutakoak: Euskal Herrian eta Irlandan izan ziren azpimarragarrienak. Trantsizioan zehar, eta konfrontazio eredu berriaren aurrean, ezker abertzaleak mugimendu erradikal eta hausturazalearen erreferente bilakatzea lortu zuen, monarkia konstituzional berriaren aurka modu eraginkorrenean eta gogorrenean borrokatzeten zen mugimendu modura agertu baitzen. Ordura arte, ezker iraultzaile estataleko jarraitzaile izandako asko eta asko bereganatzea lortu zuen eta Herri Batasunaren bozkatzaile izatera pasa ziren. Aberaltaetasunak iraultzaile askoren aterpe modura funtzionatu zuen.

Indar berri horren sorrerak ezker iraultzaile estataleko alderdiak ezustean harrapatu zituen eta zenbait momentutan noraezean aritu ziren. Gainera, zenbait akats taktikok kalte larria egin zieten alderdi horietako batzuei. ORTk, esate baterako, emaitza elektoral kaxkarren aurrean itxura moderatua irudikatzeko saiakera egin zuen, hautesleak erakartzeko asmoz, eta horrek 1978ko Espainiako Konstituzioaren aldeko baiezko botoa eskatzera eraman zuen. Bainau zuzendaritza estatalaren erabaki hori alderdiaren galbidea izan zen, batik bat Euskal Herrian. Bere oinarri sozialak nazio auziarekin eta aldarrikapen antierrepresiboekin oso identifikatuta zeuden eta ez zuten erabakia begi onez ikusi.

Gainerako alderdi erradikalek ezin izan zuten HBren eta ezker abertzalearen erakarpen ahalmenaren au-

Ezker iraultzailea klase borrokak frankismoaren hondar urteetan gurean hartu zuen formetako bat izan zen, eta aldi berean, 68 Luzea izenez ezagutzen den olatu iraultzailearen aldaera lokala

rrean erresistitzen. PTEren Euskal Herriko adarrak, bere I. eta II. Konferentzia Nazionaletan (1978 eta 1979), independentziaren eta klase borrokaren marko autonomoaren aldarriak bereganatu zituen. PTEk eta ORTK, gainbeherari aurre egiteko, batasun prozesu bat egiteko saiakera egin zuten 1979-1980 inguruan. Baino berehalako porrota izan zen eta bi alderdiak denbora gutxian desagertu ziren. Beren militanteak norabide ezberdinetan barreiatu ziren: zati mardul bat ezker abertzalerantz edo gizarte mugimendu berrietarantz, beste batzuk (ORTko zuzendaritzakoak, esaterako) PSOera eta beste askok politika utzi zuen. EMKK eta LKIk, aldiz, gehiago iraun zuten. 1980ko hamarkadan zehar HBren inguruan orbitatu zuten eta gizarte mugimendu berriei esker bizi zira ahal izan zuten. Feminismoaren, intsumisioaren edo ekologismoaren sustapenean trebaturiko plataforma bilakatu ziren, baina boterea indarrez hartzeko prest zeuden alderdi leninistak izatetik urrutia.

ONDORIOAK

Ezker iraultzailea klase borrokak frankismoaren hondar urteetan gurean hartu zuen formetako bat izan zen, eta aldi berean, 68 Luzea izenez ezagutzen den olatu iraultzailearen aldaera lokala. Akatsak akats eta kontraesanak kontraesan, mugimendu ezkertiar zabal eta aberatsa eratu zuten, langile mugimenduan ongi erroutakoa. Mugimendu hura ez zen antifrankismo hutsa, haien-tzako demokrazia parlamentarioa ez zen helburu bat. Sozialismoa helburu eta klase borroka ardatz zituzten estrategia iraultzaileak diseinatu zituzten eraldaketa sozial sakonak lortzeko asmoz. Mobilizazioen bidez, frankismoa

higatzen ekarpen ordainezina egin zuen eta hainbat borroka sektorialetan garaien partzial ugari lortu zituzten. 2008ko krisira arte eskubide ezinbestekotzat genituen asko («Ongizate Estatua»), esaterako, orduko borroken emaitza ziren.

Proiektu horrek, ordea, porrot egin zuen. Gaur eguneko ikuspegitik ameskeria dirudien arren, 60ko eta 70eko hamarkaden bueltan gertatu zen hori izan zen iraultza soziala eragiteko azken saiakera serioa, oraingoz behinik behin. Gizartearen zenbait sektoreren begietara aukera hurbil egon zen. Zentzu horretan, egia da elite burgesaren eta «euskar masa mugimendu erradikalauren» artean hegemonia soziala eskratzeko lehia bizia izan zela, eta horrek monarkia konstituzionalaren ezarpena zaildu zuela. 1980ko hamarkadan zehar oraindik Estatuak legitimazio arazo larrak izan zituen Euskal Herrian. Baino egoera ez zen aurre-iraultzaile izatera iritsi, ez behintzat ezker iraultzaileak uste zuen bezala.

Porrota bizi bazuten ere eta belau-naldien arteko etena izan bazen ere, borroka horien guztien eragina gaur egunera arte ailegatu zaigu, gaurko mugimendu sozialak izaera errebeldeea markatu zuena. Orduko militante asko oraindik gure artean daude, eta azken urteetako pentsionisten mugimenduaren antolatzale modura orduko hainbat eta hainbat maoista ohi edo trotskista ohi aurki ditzakagu. Hasieran esan bezala, kultura politiko hura oso gogorki kritikatu izan da, nire uste apalean, modu zorrotzegian eta bidegabean. Esperientzia laburra izanagatik ere, gure iragan hurbileko tradizio iraultzaile aberatsa osatu zuen. /

Mikel Alonso

ERREFERENTZIAK

1 Espainiako Estaturako erreferentziazko obra: WHILHELM CASANOVA, Gonzalo: *Romper el consenso. La izquierda radical en la Transición (1975-1982)*, Siglo XXI, Madrid, 2016.

2 Langile-klasearen eraketa prozesua: PEREZ IBARROLA, Nerea, *Langileria Berri Baten Eraketa. Iruñería 1956 -1976*, Nafarroako Gobernua, Iruña, 2017.

3 Garaiko langile mugimenduari buruz: IRIARTE ARESO, Jose Vicente, *Movimiento obrero en Navarra (1967-1977)*, Departamento de Educación, Cultura, Deporte y Juventud, Iruña, 1995. IBARRA GÜELL, Pedro Ibarra, *El movimiento obrero en Vizcaya (1967-1977). Ideología, organización y conflictividad*, EHU, 1987.

4 PEREZ IBARROLA, Nerea, *Langile-berri Baten Eraketa...* 264-267.

5 CARNICERO HERREROS, Carlos, *La ciudad donde nunca pasa nada. Vitoria, 3 de marzo de 1976*, Eusko Jaurlaritza, Gasteiz, 2007. ABASOLO, Jose Antonio, *Vitoria, 3 de marzo: metamorfosis de una ciudad*, Araba Foru Diputazioa, Gasteiz, 1987.

6 ESCRIBANO RIERA, Daniel: «Las Jornadas De Lucha De Diciembre De 1974 En El País Vasco», Fundación Salvador Seguí-Madrid (Koord.): *Las otras protagonistas de la Transición. Izquierda radical y movilizaciones sociales*, Editorial Descontrol, 595-608. IRIARTE ARESO, Jose Vicente: «Otoño caliente en Navarra. La huelga general del 11 de diciembre de 1974», *Geronimo de Uztariz*, 14-15 zbk. (1999), 105-121.

7 RODRÍGUEZ LÓPEZ, Emmanuel: *Por qué fracasó la democracia en España. La Transición y el régimen del '78*, Traficantes de Sueños, Madrid, 2015. ETXEZARRETA ZUBIZARRETA, Miren (Koord.): *La Reestructuración del Capitalismo Español, 1970-1990*, Icaria, Bartzelona, 1991.

8 SALLES, Jean-Paul, *La Ligue communiste révolutionnaire (1968-1981)*, Instrument du Grand Soir ou lieu d'apprentissage, Presses universitaires de Rennes, Rennes, 2015.

9 BEORLEGUI ZARRANZ, David, *Transición y melancolía. La experiencia del desencanto en el País vasco (1976-1986)*, Postmetropolis Editorial, Madrid, 2017.

Argitaraturik
2021EKO APIRILEAN
EUSKAL HERRIAN

Koordinazioa, Erredakzioa eta Diseinua
GEDAR LANGILE KAZETA

Web
GEDAR.EUS

Sare sozialak
TWITTER @ARTEKA_GEDAR
INSTAGRAM @ARTEKA_GEDAR
FACEBOOK @ARTEKAGEDAR

Harremanetan jartzeko
HARREMANAK@GEDAR.EUS

Harpidetza egiteko
GEDAR.EUS/HARPIDETZA

Lege gordailua
SS-01360-2019

Lizentzia

arteka

DARIDAD
XIGIMOS
MBION DE LOS
DIDOS Y UNA
TA DEFINITIVA
RA REIVINDICACION

Traitekoaren
hauetako

mostrar sustraer
tuto
para